

JURIIDILINE AJAKIRI

ÕIGUS

TOIMETUS:

J. Lõo, R. Rägo, M. Taevere, O. Tief, J. Uluots.

Sisu:

III. Õigusteadlaste päev, Tartus, 23. ja 24. aprillil. — Asjade alluvus, mis tekivad vaidluste puhul Maaseaduse tarvitamise üle — Prof. Igor Tjutrumoff. — Kohtute 1923. a. arvustik (lõpp). — Lisa: 1922. a. Riigikohtu otsused lhk. 217—221 ja sisukord. — 1923. a. Riigikohtu otsused, lhk. 1—16.

III. Õigusteadlaste päev, Tartus, 23. ja 24. aprillil.

23. aprillil.

F. Karlson, Tartu Õigusteadlaste Seltsi esimees, avab õigusteadlaste päeva. Algus kell 10,35.

Kokku on tulnud 110 osavõtjat. Neist: Tartust — 70, Tallinnast — 10, Viljandist — 7, Rakverest — 7, Võrust — 4, Pärnust — 2, Narvast — 2, Petserist — 2, Tapalt — 2, Valgast — 1, Mustveest — 1, Jõhvist — 1, Elvast — 1.

Elukutse järele jagunevad osavõtjad: kohtutegelasi — 74, advokaate — 30, Ülikooli õppejõude — 2, Ülikooli stipendiaate — 1, kodifikatsiooni-osakonna liikmeid — 1, muid õigusteadlasi — 2.

Sõna saavad:

K. Parts, kes tervitab päeva Riigikohtu nimel;

O. Tief tervitab päeva kohtuministri nimel;

R. Eliaser tervitab päeva Tallinna Õigusteadlaste Seltsi nimel.

Ette loetakse kirjalikud tervitused.

Juhatus valimine.

Ettepanek R. Rägo poolt: valida juhatajaks F. Karlson, abideks Vahtramäe ja Jans, sekretäriks T. Grünthal, abideks — A. Press, Loomann, Eichhorn, Ein, Õunapuu, Pallop, Tassa, Alekõrs, Soom ja Tekkel.

Juhatus valitakse ettepanud kujul terve nimekirja järele ühel häälel.

Juhatama hakkab Vahtramäe; sekretäriks A. Press.

Päevakorra kohta tehakse ettepanekuid:

F. Karlson palub päevakorda üles võtta viimse punktina küsimuse järgmise Õigusteadlaste päeva korraldamise ja selleks vastava toimikonna valimise kohta;

K. Parts paneb ette päevakorda muuta 4. ja 5. punkti ümbervahetamise läbi;

J. Jans soovib päevakorda muuta 8.p.all ettenähtud referaadi ülekandmisega päevakorda 23. aprillil;

Kõik ettepanekud võetakse vastu, mille järele päevakord ühel häälrel vastu võetakse järgmisel kujul:

23. aprillil:

- 1) Kohtu korraldus — refer. R. Rägo.
- 2) Hoolekande-kohus — refer. K. Parts.
- 3) Sõjakohtu korraldus — refer. F. Karlson.
- 4) Maatarvitamise seadus — refer. J. Jans.

24. aprillil:

- 5) Tsiviil- ja administratiivkohtu vahekor-
rast — refer. J. Uluots.
- 6) Kinnihoiukaristuse soorituse süsteem —
refer. K. Grau.
- 7) Kaitse eeluurimisel — refer. O. Tief.
- 8) Neljanda õigusteadlaste päeva korralda-
mine ja vastava korraldava toimkonna
valimine.

Päevakorra järele saab sõna:

R. Rägo, kes räägib Kohtu korral-
dusest. Referaadi algus kell 10,55 min.

Oma riigi loomine ja Põhiseaduse vastuvõtmine löid oma protsessiseaduste tarviduse. Kohtuministeeriumil ongi soov ligemal ajal nende seaduste väljatöötami-
sele asuda. Ei ole lootust, et sellega val-
mis saadaks lähemate aastate kestel. Seda
ei võigi tahta. Ennem on kohtutegelastel
enestel soovitav lahendada rida põhiküsi-
musi ja neis enamuse arvamist teada saada.
Tänane ettekanne ei tahagi muud olla kui
ainult algus mõtteavaldustele selles vallas.
Algan kohtu ehitusega.

Võrreldes tsiviil-, administratiiv- ja kri-
minaal-asju ja sellega ühenduses vastavaid
kohtuid, kes neid asju lahendavad, mär-
kame nende asjade ja kohtute vahel olu-
list lahkuminekut. Tsiviilkohtu ülesanne
on kas lahendada vaidlusküsimusi tsiviil-
õiguse üle või konstatcerida teatavate tsi-
viilõiguste olemasolu ja neid fikseerida.
Administratiivkohus katsub järele, kas va-
litsemise aktid on seadusepärased ja seab
eitaval korral seadusliku korra jalule.
Kriminaalkohtu ülesanne on arutada kri-
minaalseaduste vastu eksimisi ja jaataval
korral määrata eksijale sanktsiooni. Oma

kohuste korralikuks täitmiseks vajab tsi-
viilkohtunik kõige pealt põhjalikke tead-
misi oma, osalt ka võrdlevast era-õigusest;
sedasama vajab administratiivkohtunik
avalik-õigusest ja kriminaalkohtunik ees-
kätt ühest avalik-õiguse distsipliinist, ni-
melt materjaal-kriminaalõigusest. Peale
materjaalseadustes lahkumineku erinevad
kõik kolm kohut oma asjaajamises — õi-
guse mõistmises. Teed, mille abil saavu-
tatakse kohtu otsus ühes või teises kohtus,
ei ole sarnased. Selgituseks võrdlen tsi-
viilprotsessi nõudekorda moodsa kriminaal-
protsessi nõuetega. Ütleme, et kaks isi-
kut vaidlevad raha andmise ja maksmise
üle. Oma vahel ei jõuta selgusele ja asja
peab lahendama tsiviilkohus. Viimane
teeb kõige pealt kindlaks, kas raha and-
mise fakt on olnud, siis missuguse juri-
idilise vahekorra see fakt aasjaosaliste va-
hele on loonud ja teeb siis, toetudes tea-
tavatele seadustele, ühe või teise otsuse.
Arutaja tsiviilkohtu otsus on ühesugune,
kas võtavad toimingust osa A ja B või
C ja D. Asjaosalise individuaalsus, tema
vaimline struktuur etendab vähe osa.
Moodsas kriminaalprotsessis on lugu tei-
siti. Oletame, et keegi on teinud kuriteo.
Kriminaalkohus teeb kõige pealt kindlaks
kuriteo-fakti, s. t. kas kaebalane on süü-
distatava teo korda saatnud ja kas see on
keelatud tegu. Jaataval korral peaks tsi-
viilprotsessi korra järele sellele järgnema
teo juriidiline kvalifikatsioon ja siis vasta-
vatele seadustele tugenev kohtu otsus.
Tõesti sünnib aga teisiti. Nimelt enne
otsuse tegemist või sanktsiooni määramist
võtab kohus seisukoha kurjateinud isiku
kohta. Kohtu vaatluse-piirkonda kerkib
kurjategija indiviiduum oma kehalise, vaim-
lise ja moraalse struktuuriga. Kohus klas-
sifitseerib kurjategija ja alles peale seda
määrab vastava sanktsiooni. See sankt-
sioon ei pruugi sugugi ühesugune olla
A, B, C, D suhtes, kes ühesuguse kuriteo
on korda saatnud. Otsustajaks on kurja-
tegija hingelaad, tema kardetavus selts-

konnale, tema parandamise võimalused jne. Kriminaalprotsessis on kohtu poolt määratud sanktsioon individualiseeritud.

On nõndaviisi asjatoimetus tsiviil- ja kriminaalprotsessis lahkuminevad, siis on loomulik, et ka ettevalmistus, mis kohtunikule tarviline ühes või teises protsessis, on isesugune.

Kas on ühelt inimeselt võimalik nõuda, et ta kõigis protsessides ennast kodus tunneks, et tal teadmised oleksid kõigis eespool ülesloetud valdades? Arvan, et raske on, peagu võimatu. Juriidilised vahekorrad ja neid korraldavad normid eraisikute eneste ja eraisikute ning riigi vahel on läinud nii rohkearvulisteks ja keerulisteks, et peab enne hiiglatöö tegema, kui kõigisse rahuldavalt süveneda. Ja kas on siis seda üldse tarvis? Peab siis õigusteadlane olema kõikteadja — universaalne? Sugugi mitte. Elus maksab põhimõtte: kõige väiksema jõukulutusega kõige rohkem saavutada. Mujal saavutatakse seda otstarbekohase tööjaotuse- ja erinemisega. Linna arst ei ravitse kõiki haigeid. Ta teab, et haigusi on nii palju, et neid kõiki ei suuda hästi tunda. Selle asemel spetsialiseerub ta teatavat liiki haigustes ja saavutab selles vallas palju suuremaid resultate. Sama teed peavad käima ka õigusteadlased. On tsiviil-, administratiiv- ja kriminaalprotsess üksteisest lahkuminevad, siis peab looma eriti tsiviil-, administratiiv- ja kriminaalkohtu oma kohtunikudega. Ei või kesta edasi see ebaloomulik olukord, millesse on asetatud meie nooremad kohtunikud — rahukohtunikud. Mõista rõõbiti kohut tsiviil-, administratiiv- ja kriminaal asjus, — tunda korralikult kõiki protsessuaal- ja materjaalseadusi on rohkem, kui suudab üks inimene. Kõige suurema usinuse ja hea tahtmise juures jääb meie rahukohtunik pealiskaudseks. Pika aja peale muutub pealiskaudsus harjumuseks ja võib paremgi kohtuniku hävitada. Väljapaasuttee oleks ainult erinemises. Kohtuniku

tegevuse piirkond muutub kitsamaks ja aega, mis sellega võidetakse, on võimalik kasutada süvenemiseks oma erivalda. Peale selle võimaldab erinemine kohtunikule oma huviala järele tegevust valida.

Seepärast kõlab esimene väide: On tarvis luua üksteisest lahusseisev tsiviil-, administratiiv- ja kriminaalkohus oma eri-kohtunikudega.

Edasi seisame küsimuse ees, kuivõrt on lubatud rahva osavõtmine kohtumõistmisest. Kõige rohkem puudutab see müdugi kriminaalkohut, aga ka teistele kohtutele pole see mõte täiesti võõras. Rahva osavõtmine kohtumõistmisest võib avalduda mitmel viisil: 1) rahva poolt valitud mitte-elukutselises kohtus, kes vähema tähtsusega tsiviil- ja kriminaal-asju arutab (näiteks meie endine vallakohus); 2) kodanikkude hulgast kutsutud schöffente ehk kaasistujate osavõtmises; 3) vande-meeste osavõtmises.

Kui omaks võtta eespool-avaldatud seisukoht, et nüüdisaja protsess, olgu ta missugune tahes, nõuab kohtunikult suure hulga eriteadmisi, siis tuleb rahva osavõtmise peale kohtumõistmisest eitavalt vaadata. Harilik kodanik ei saa sellega hakkama. Mis tema võib ütelda, see on: nüüdisaja kohtuotsus oleks „õiglasem“. Selle „õiglasem“ ütleb ta rohkem sisemise tunde kui kindla arusaamise põhjal. Kohtu otsusi ehitada aga ainult keskmise kodaniku „õiglusetunde“ peale on moodsa riigi õiguspoliitiliselt seisukohalt väga kahtlane. Kohtumõistmine nõuab samuti erioskust kui arstiminegi. Ei lase meie ometi haige juurde küla-nõuandjaid, samuti ei või kohtumõistmisegi juurde lasta võhikuid. — Mis nüüd eriti puutub rahvakohtunikudesse (näit. vallakohus), siis on selle instituudivi sisseseadmine oma aja äraelanud korralduste uuesti elustamine. Sellel kohtul oli mõte minevikus, mõte nõnda-ütelda patriarhaalses rahulises olukorras. Käesoleva aja kiire elu ja ühiskondlik diffe-

rentseerimine ei lepi selle instituudiga. — Schöffenitekohtu all mõistame kohut, kes koostub ühest või mitmest ametikohtunikust ja mitmest kõrvalistujast kodanikkude hulgast. Ametikohtunikud kõrvalistujatega moodustavad ühise kohtukollegiumi ja teevad otsuse enamusega. Sellel kohtul on peale eespooltähendatud üldpuuduste see halb kül, et kollegium seisab koos väga mitmekesisest elemendist. Kollegiumil on mõte ju ainult siis, kui seda moodustavad liikmed on enam-vähem ühetugevused, ühesuguse ettevalmistusega. Ei ole seda, siis on harilik nähtus, et vähema ettevalmistusega liikmed ennast rohkem vilunudest juhtida lasevad; see rohkem vilunu on aga ametikohtunik. Nii võib seisukord kujuneda, et kõrvalistujad muutuvad ainult „kõrvalistujateks“. Juhtub aga kõrvalistujate koosseis olema energilisem, siis võib ta hääle-enamusega ametikohtunikkude vastase otsuse läbi viia. Kes tagab aga, et see otsus seadusepärane on? On võimalikud juriidiliselt väga küsitavad otsused. Schöffenitekohtu kodumaa on Saksamaa. Teistes maades on ta nõrka poolehoidu leidnud ja vähe levinud.

Rohkem poolehoidu on vandemeeste-kohtul. Selle kohtu puudustest on teisel kohal juba jutt olnud ja ka esimene õigus-teadlaste päev on selle kohta oma seisukoha võtnud. Lähem sellest mõõda.

Ametikohtunikkudele etteheidetavat formalismi, elust võõrdumist, kivistumist on võimalik teisel teel kõrvaldada, ilma et pruugiks rahva hääle poole pöörduda. On tarvis hoolitseda, et kohtunik oleks kõige pealt haritud inimene, siis tugeva ettevalmistusega oma erialal, et ta töö oleks spetsialiseeritud, et ta ei oleks üleliia koormatud asjade arvuga, et ta oleks majanduslikult tarviliselt kindlustatud ja lõpuks, et kohtunikkude personaal oleks kindlasti komplekteeritud isikutest, kes oma iseloomu kalduvuste järele kohtunikuks kõlbaksid (väikeses riigis ei ole seda viimast nõuet raske teostada). Teised nõu-

ded on kindlustatud juba meie Põhiseadusega. — Ei ole tarvidust kodanikke kutsuda kohtumõistmisest osa võtma ka põhjusel, et nad oma kohtuotsusega puudulikke ja ajastjäänud seadusi elunõuetele vastavalt seletaksid või elule järele aitaksid. Demokraatlikus riigis on seadusandluse aparaat sedavõrt liikuv, et puudulikke seadusi lühikese ajaga saab parandada. — Ei ole kodanikkude osavõtmine kohtumõistmisest tarviline ka õiguse populariseerimise mõttes. Igas haritud riigis, nii ka meil, on sunduslik algkool, mille õppekavas leiduvad vastavad õppeained, kus iga kodanik juba koolipõlvest peale ennast tutvustab kodaniku õiguste ja kohustega. Sellepärast oleks teine väide: Kohut mõistavad eriteadlased ametikohtunikud. Rahva osavõtmine kohtumõistmisest, ükskõik missugusel kujul, ei ole soovitatav.

Kui omaks võtta kohtu erinemise põhimõte, siis on vaja vastus leida järgmisele küsimusele: kas on tarvis vahet teha vähemate ja suuremate tsiviil- ja kriminaal-asjade vahel? Teiste sõnadega seisab küsimus selles, kas on tarvis kohalist ja üldkohut. Arvan, et see vahetegemine ei ole tarviline. Mõte on sellel praegu maksva kohtukorralduse juures, kus Rahu-kohus kõiki vähemaid tsiviil- ja kriminaal-asju arutab. On kohtud oma sisu järele erinenud, siis kaotab kohalise ja üldkohtu jaotus oma tähtsuse. On selge, et nõnda nimetatud vähem kriminaal-asi sisuliselt suuremale kriminaal-asjale palju lähemal seisab kui vähemale tsiviil-asjale. Vahetegemine vähema ja suurema kriminaal-asja vahel on sagedasti ka väga ebamäärane. Tihti on maksva üldkohtu kriminaal-asja arutamine kohtule palju lihtsam kui Rahukohtu asja arutamine. Üldkohtule alluvate kuritööde eest määratavad sanktsioonid on objektiivselt küll raske- mad kui Rahukohtule alluvate omad. Subjektiivselt, välja minnes kurjategija sei-

sukohalt, ei ole see alati nii. Sagedasti on ühele Rahukohtu poolt määratud vähem karistus palju suuremate tagajärgedega seotud, kui teisele üldkohtu poolt määratud suurem karistus. Lõpuks kõige tähtsam — kas olgu kriminaalseaduste vastu eksimine vähem või suurem, kriminaalprotsessi mõte jääb ikka üheks ja samaks. Samuti on lugu tsiviilprotsessiga. See pärast pole tarvidust hakata seda lahutama, mis orgaaniliselt on seotud.

Järeldus sellest ja ühtlasi kolmas väide on: Kaotatakse jaotus — üld- ja kohaline kohus. Loodavale tsiviil- ja kriminaalkohtule alluvad kõik kriminaal- ja tsiviil-asjad, suuruse peale vaatamata. Vormuleeritud väite vastuvõtmine ei tähenda seda, et iga tsiviil- ja kriminaal-asja arutamisel peab tarvitama ühesugust korda. On võimalik ja koguni tarvilik asju liigitada ja otstarbekohasuse seisukohalt igale liigile oma arutamiskord määrata.

Järgmine küsimus on: Mitmeastmeline on loodav tsiviil- ja kriminaalkohus ja kui suur on kohtu koosseis? Ei ole vist tarvidust toonitada, et peab olema kassatsiooniate, kes valvab alamate kohtute tegevuse seaduslikkuse järele ja on kohtu tegevuse ühtlustajaks. Vaieldavam on küsimus, kas on tarvis apellatsiooniate, teiste sõnadega — kas on tarvis, et tsiviil- ja kriminaal-asju reeglina kahes astmes sisuliselt arutataks. Kuigi teine — edastamisaste — sagedasti tundub üleliigsena, sagedasti kinnitab vana otsuse, viivitab, siiski on väga hädaohtlik leppida ühe sisulise astmega. Kõige parematelgi kohtunikudel on sisulised eksimised võimalikud. Peab võimalus olema neid parandada. Kassatsioonikohus oma ehituse ja ülesannete poolest seda teha ei saa. Kuigi 95% asjus apellatsioonikohtus kinnitatakse esimese astme kohtu otsused, siiski ei muuda see edastamisastme olemasolu üleliigseks. Asjaosaliste huvide kaitse seis-

kohast peab apellatsiooniate jääma. Aluseta edasikaebuste vastu on võimalik leida ju teist teed, neilt kas või tunduvalt kõrgeid kohtumakse võtta. Ajalugu pakub apellatsioonikohtu alalt huvitava näite Inglismaalt. 1908. a. peale on seal apellatsioonikaebused lubatud koguni vande-meestekohtu otsuse peale, mida mujal ei ole. Ja seda sellepärast, et seal oli rida juhtumusi, kus esimene aste sisuliselt eksis.

Missugune peab olema kohtu koosseis? Kõige pealt esimeses astmes. Valida on kolleegiumi ja üksikkohtuniku vahel. Soovitaksin viimast. Üksikkohtunik on jäetud enese hoolde; ta on sunnitud sügavamalt tungima asja sisusse ja kandma otsuse eest täit vastutust. See võimaldab kohtunikus eneses kasvatada mehisust ja tõsist vastutusetunnet. Kolleegium esimese astmena ei ole selle poolest kõige soovitam. Ka majandusliselt võidab riik selle korralduse juures. Tsiviil-asjus on eespooltoodud mõtet avaldanud J. Arro ja F. Karlson („Õigus“ nr. 3 — 1921. a. ja nr. 2 — 1922 a.) Mõlemad autorid on võimaliku leidnud olevat anda kõik tsiviil-asjad esimeses astmes rahukohtuniku kätte. Vaidlusi tekitab suuremate kriminaal-asjade andmine üksikkohtuniku kätte. Neis asjus ei taheta viimast küllalt usaldada. Arvan, et selleks pole põhjust, kui kohtu spetsialiseerimine on läbi viidud. Sel korral on ju esimeses astmes tugevad jõud oma erialal. — Teisiti on lugu edastamis- ja tühjämiskohtuga. Need mõlemad on kontrollivad kohtud, esimene sisuliselt ja juriidiliselt, teine — ainult juriidiliselt. Neis kohtuastmetes on soovitatav kolleegium. Viimane võiks koostuda kolmest kohtunikust. Arusaadavalt on edastamisastme kohtunikud suurema vilumusega, kui esimese astme kohtunikud. Tühjämistästme kohtunikud jälle omakorda suurema vilumusega, kui edastamisastme kohtunikud.

See pärast on neljas väide: Kriminaal- ja tsiviilkohus arutab reeglina asju kolmes astmes.

Esimeses astmes arutab asja üks kohtunik, teises — kolleegium, kolmandas — tühjamisastmes (Riigikohus) — ka kolleegium. — Toodud väide väljendab reeglit, ei tähenda aga, et absoluutselt kõik kriminaal- ja tsiviil-asjad kolm astet peavad läbi käima. Otstarbekohasuse seisukohalt võib mõnes asjas teha erandit ja lubada kahte astet. Vahele jääks edlastamisaste. Kassatsiooniastmena peaks aga kohtu ütluse pärast püsima jääma ikkagi Riigikohus.

Olen puudutamata jätnud administratiiv-kohtu korralduse. Administratiiv-kohus on uus kohus ja on alles raske kodumaa praksise põhjal kindlasti väljakujunenud soove esitada. Mõõda minnes tähendades paistab, et viimase kohtu ehituses peab rehkendama mõne iseärasusega, mis teda lahutab tsiviil- ja kriminaalkohtu ehitusest. Kiirus on üks kohtu voorustest, iseäranis tähtis on ta aga administratiiv-kohtule. Vältab viimane sama kaua kui tsiviil- ehk kriminaalkohus, siis on oodatav kohtu otsus palju oma tähendusest kaotanud. Seepärast arvan, et administratiiv-kohus võiks leppida reeglina kahe astmega. Neist oleks esimene sisuline ja teine kassatsiooni-, mitte aga nõndanimetatud „revisjoni“-aste. Üksikutel kordadel võiks lubada erandit ka sellest reeglist. Erandi alla ei peaks kuuluma aga kaebused ministriumide peale. Pole mõjuvat põhjust nõuda, et neid asju ainult riigi kõrgem kohus, Riigikohus, arutaks.

Peale eespool-kirjeldatu kujuneks Eesti kohtuehitus järgmiselt. Eesti Vabariigi maa-ala on jagatud tsiviil- ja kriminaalkohtu jaoskondadeks. Igas jaoskonnas on vastav tsiviil- ja kriminaalkohtu esimese astme kohtunik. Jaoskonnad ei tarvitse geograafiliselt kokku langeda. Kulude kokkuvõtmise mõttes võivad need kohtud pidada ühiseid kohtu ja kantseleiruumi. Teatav arv esimese astme kohtuid või kohtu-jaoskondi moodustavad apellatsioonikohtu ringkonna. Neid võiks olla umbes

4—5, see on sama palju kui praegu. Apellatsioonikohtul oleks kolm jaoskonda: tsiviilne, kriminaalne ja administratiivne. Igal jaoskonnal on oma kohtunikud ja ühe jaoskonna kohtunikud ei ole õigustatud teises jaoskonnas istuma. Apellatsioonikohtud alluvad Riigikohtule, kes peaaesjalikult kassatsioonikohtu funktsioone täidab. Et administratiiv-kohus reeglina teotseb kahes astmes ja neid asju võrreldes teistega on vähem, on mõeldav, et administratiiv-kohtu esimene aste oleks apellatsioonikohtu administratiiv-osakonna käes. Teiseks — kassatsiooniastmeks — on muidugi Riigikohus.

Kirjeldatud kohtustüsteem on läbiviidav siis, kui on olemas tarviline arv teoreetiliselt ja praktiliselt ettevalmistatud kohtutegelasi. Teoreetilise ettevalmistuse annab Ülikool, praktilise tegeline töö kohtuasutustes. Teoreetilise ettevalmistuse kohta peab kahjuks ütleva, et Ülikooli õigusteaduskonna korraldus on jäänud elust maha. Praeguse aja õigusteadus ei ole see, mis ta oli ütleva 100 aastat tagasi. Selle aja jooksul on ta tunduvalt arenenud ja differentseerunud, on kerkinud terve rida uusi distsipliine. Raske on ühel õigusteadlasel neid kõiki tunda. Pole tarviski. Ka siin peab läbi lööma erinemine. Nagu filosoofia ja matemaatika — loodusteaduse fakulteedil peale üldiste ainete teataval kursusel algab erinemine, nii peaks see olema ka õigusteaduskonnas. Kujutan enesele erinemist järgmiselt ette. Peale üldainete kuulamist ja eksamite sooritamist algaks näiteks kolmandast kursusest peale erinemine ja nimelt kolme harru: tsiviil-, administratiiv- ja kriminaalharu. Tsiviilharu peaks silmas tulevasi tsiviliste. Administratiivharu — riigi- ja omavalitsuse tegelasi ja administratiivkohtunikke. Lõpuks kriminaalharu — kriminaalkohtu tegelasi. Erinemine takistaks laialivalgumist ja edendaks eriainsesse süvenemist.

Praktilise ettevalmistuse annab 100 kohtu- ja valitsemisasutustes. Võimiste

hindamiseks peaksid kohtu- ja valitsemis-
asutused sisse seadma katsumised ja ei
ühtki nimetamist enne eksami sooritamist
ette võtma.

Siit järgneks viies ja ühtlasi viimane
väide: Kriminaal-, tsiviil- ja ad-
ministratiiv-kohtunikkudel ol-
gu oma erialale vastav teoreeti-
line ja praktiline ettevalmistus.
Teoreetilise ettevalmistuse an-
nab Ülikooli õigusteaduskond,
mille kavas olgu läbi viidud
erinemine.

Lõpp kell 12.

Peale 10 min. vaheaega avaldab juhataja
Riigivanema poolt saadetud tervitustele-
grammi.

Läbirääkimistel referaadi kohta „Kohtu
korraldusest“ saavad sõna:

K. Grau, kes seletab, et referent asub
antropoloogilise kooli seisukohal, mille vaa-
tekohalt tähtis on kohtule ainult kurjategija
isiku väljaselgitamine ja karistuse määramine.
Seda seisukohta ei saavat aga mitte arvus-
tamata võtta, sest ei olewat mitte nii tähtis
välja selgitada kurjategija isikut kui neid
tingimusi, milledeks kuritegu on toime pandud.
See olukord ja hingelised mõjud, milles kur-
ritegu korda saadetud ja mis seda on tingi-
nud, võivad sanktsioonile aluseks olla, mitte
aga kurjategija isik. Rahvaesinduse osavõt-
mine kohtumõistmisest on tingitud sügavaist
ühiskondlikest põhjustest. Kohut mõistetakse
ühiskonna vaadete seisukohalt. Ametikohtuni-
kud ei saa kõigekülgselt haritud olla, nende
ülesanneteks võiks olla karistuse liigi, mitte
aga määra kindlakstegemine. Rahva õigus-
tunne on suur väärtus, mida ei või läm-
mata elust mahajäänud seadustega. Iga koh-
tunik peab rahva hingeelu tundma, kuid seda
ei saa ikkagi küllaldaselt tabada ametikoh-
tunik. Rahvaesindus kohtus täidab seda tü-
hikut, mis tekkinud seaduste ajast ja elust
mahajäämisega. Rahvaesinduse kohtumõist-
misest osavõtmise poolt väidab asjaolu, et
sellega õigustunnet rohkem rahva sekka kan-
takse. Selleks ei ole küllaldane, et algkoolis

mõned õigusemõisted kätte õpitakse! Samuti
ei ole vastuvõetav kriminaalasjus üksik koh-
tunik. Just neis asjus peab esimese astme
kohus tugev olema, et ära hoida ekslikke
otsuseid, sest kodaniku au peab eriliselt kohtu
eksimiste eest kaitstud olema. Referendi
teesidest ei ole 1. ja 3. vastuvõetavad.

K. Saarmann arvab, et suurem osa
referendi teesidest olevat vastuvõetavad.
Vastu võidavat rääkida 3. ja 4. teesile. Suur-
tes kriminaalasjus (Uues Nuhtlussead. — ras-
ked kuriteod) tulevat kollegiaalkohus alale jätta.

Teise astme ära kaotamine leidvat poole-
hoidu, kuna see ka õigustatud olevat, sest
teises astmes kujuneb kohtuprotsess ikka kir-
jalikuks. Et ära ei kaoks protsessi vahen-
dita ja suusõnalikkuse põhimõtted, võiks
kohus kriminaal-asjus kaheastmeline olla.
Sellega ühtlasi tuleks kassatsiooniaset
muuta, eeskujuks võttes Saksa kohtu korraldust. Kas-
satsiooniasetmes ei tuleks asju mitte ainult
vormilisest, vaid ka sisulisest küljest haru-
tada (revisjoni kord).

F. Karlson ühineb K. Grau vastuvaid-
lustega. Muu seas leiab, et referendi 1. tees
on ekslik. Rahva õsavõtmine kohtust on
tingimata tarvilik. Süüdi oleku kindlakstege-
mine ei ole niivõrt juriidiline kui ühiskond-
lik ja psühholoogiline küsimus. Seda ei saa
ära õppida, see peab rahvaesituse lahendada
jääma. Kohus on halb, kui tahetaks kõike
§§ järele käsitada. Seadus on üks ja selle
kohaldamine teine asi.

Kriminaal-asjus peaks teine kohtuaste pü-
sima. Esimese astme kohus peaks rahvale
lähedal seisma. Teine aste peaks koostuma
vilunud kohtunikkudest, kel teoreetiliste tead-
miste kõrval oleks suur praktiline vilumus.
Kohtu teine aste oleks kontrolli mõttes täht-
tis. Selles astmes teostub seaduse ja õiguse
järele valve. Selle saavutamise teel oleks
seadus ja elu kokkukõlla viidud.

Kohtute liigitust puhtal kujul on raske
läbi viia, sest et raske on vahet teha tsiviil-
ja kriminaal-asjale. Samal põhjusel jääb või-
matuks läbi viia ka kohtuniku täielist spet-
sialiseerumist.

R. R ä g o, vastates oponentidele, tähendab, et tema ettekandes on läbi viidud spetsialiseerumise idee, millega aga mitte ei ole öeldud, et see kohtureformis otsekohe maksmapandav on. See on tulevikuküsimus, kuid selles ei peitu siiski midagi utoopilist. Vaidleb K. Grau ja F. Karlsoni väidete vastu, seletab, et XX aastasajal rahva õiglustunde peale ei saa õigusemõistmist rajada. Rahva õiglustunne põhjeneb keskpärase kodaniku mõistetele. Nii et kui harutusel oleks mingisugune akuutne kuritegu, nõuaks rahvas rasket karistust, teisel korral aga, kui süüalune hästi oskab esineda, nõutaks vähemat karistust, selle peale vaatamata, et viimsel korral vahest professionaaliga tegemist tuleb teha. Kuriteo toimumisel on mõjumas sotsiaalsed tingimused, pärivus ja muud, mis kõik ühiselt kuritegelist hingeelu moodustavad. Et sellest aru saada, tuleb kohtunikul kõrvalteadusi — loodusteadust, arstiteadust — õppida. Nagu tegelik elu on näidanud, ei ole karistussüsteem kuriteo vastu võitlemiseks küllaldane abinõu, tuleb otsida teisi teid. Nendele vastavalt peab ka kohtunik spetsialiseeritud olema. Siit järeldus, et ei ole läbi viidav ega kohane rahvaesinduse osavõtmine kohtumõistmisest.

Kohtu korraldus oleks kolme astmeline, kus viimane aste praegusel kujul puht kassatsiooniate oleks, millel on oma paremused. Revisjonikord ei ole küllalt kiiduväärt, sest et asjaajamine seal puht-kirjalikuks muutuks.

Ettepaneku peale piiratakse kõnelemise aeg 10 minutiliseks.

J. U l u o t s seletab, et kohtuid ei saa täielikult spetsialiseerida; siin tuleb arvesse võtta kohtu lähedalolu rahvale ja rahalist küsimust. Täieliku liigituse korral jääks kohus kohtunikkude praeguse arvu juures rahvast kaugele; kui aga kohtunikke tarviliselt määrata, tuleks see liiga kalliks. Alamate kohtuastmete spetsialiseerimine ei ole kuskil maal puhtal kujul läbi viidud. Õiguse üksikud harud on üksteisega lähedalt seotud. Tsivilist peab teadma kriminaalteadust, mida ka administratiiv-kohtuniku kohta tuleb ütelda.

Õigusteaduskonna praegune korraldus vastab enam-vähem tegelikkudele nõuetele. Õppekursust ei saa siin praegu suuresti muuta. Õigusteaduskond peab võimaldama soovijatele spetsialiseerumist, kuid selle juures ei saa praegust kursust vähendada. Õlikooli kavasse ei käi aga kohtunikkude ega ametnikkude ettevalmistus, sest et võimalused selleks piiratud on.

K u r g arwab, et pealiskaudsuse ärahoidmiseks tuleb tööd jagada, mitte aga spetsialiseerida. Tuleb vallakohtud sisse seada, et kohut rahvale kättesaadavaks teha. Õlemtalurahva-kohtuniku funktsioonid tuleks rahu-kohtuniku peale panna. Referendi poolt soovitatud spetsialiseerimine viiks kohtud rahvast kaugele.

A. P a l v a d r e näeb, et mõned ajutised nähtused ei võiks vannutatud meeste kohtu mõistet kõigutada. Referendi poolt esitatud kava oleks tuleviku küsimus. Arwab, et erilist halbust ei ole, kui kohtunikud ühest osakonnast osa võtaksid kohtuistangutest teistes osakondades.

M. E d e l h a u s väidab, et üld- ja üksik-kohtud on tingitud ühiskondlikust seisukohast. Viimaselt seisukohalt tuleb ka asjade tähtsuse peale vaadata, mille järele erinevad suured ja väikesed asjad. Ei või suuri asju, mis vajavad kuude ja nädalate kaupa ettevalmistust, anda sama kohtuniku kätte, kes harilikke, igapäevaseid asju arutab. Kohtuotsuse tegemisel ei ole mitte kohtuniku vastutustundel nii suur tähtsus kui õigusemõistmisel. Viimasel põhjusel on kollegiaalkohtud vajalikumad, sest siin avaldavad ikkagi mitu kohtuniku mitut arvamist, ja nend: arvamiste kokkupõrkel sünnib tõde. Pooldab seisukohta, et kohut mõistaksid ametikohtunikud.

R. L e s t a pooldab üld- ja kohaliku kohtu jaotuse kaotust; näeb ainult raskusi kohtunikkude arvulises rohkuses, mis selle kaotusega üles kerkiks. Arwab, et appellatsiooninstitants asjatuks on kujunenud, sest et tegelikult õieti vähehis asjus edasi kaevatakse.

K. P a r t s seletab, et praegune kassatsioonikohus küllaldaselt rahuldav ei ole. Kõr-

gemale kohtule peaks võimalus antama tarbekorral asju ka sisuliselt harutada, sest on asju, mis asjata on alamkohtule ümberotsustamiseks tagasi saata, kuna asjaolud neis täieliselt on välja selgitatud. Viimaseis asjus peaks kõrgemal kohtul õigus olema revisjonikorras asja sisuliselt harutada, nagu seda Saksa kohtu revisjonikord võimaldab.

On nõus, et kohut ainult asjatundjad peavad mõistma. Vaidleb vastu rahvakohtu, eriti vallakohtu sisseadmisele, sest et see kohus on maha jäänud. Arvab aga, et rahva osavõtmine kohtu tegevusest võimalik peaks olema, siis ei jääks kohus eriasjaks, pealegi tõstaks see osavõtmine kohtu prestiiži. Leiab, et spetsialiseerimisprintsip vastuvõetav ei ole, sest on tähtis, et ühed kohtunikud teistel aladel osa võtavad. Ei leia otstarbekohane olevat ka adm. kohut iseseisvaks jaotada — viimaste asjade vähesuse tõttu.

Ettepaneku peale võetakse vastu otsus, et referendi ettekande kokkuvõtmiseks ja teeside väljatöötamiseks moodustatakse erikomisjon referendist ja oponentidest.

Kell 14,25 otsustatakse vaheaeg määrata.

Hoolekande-kohtu korraldus — refer. K. Parts.

Referent kannab lühidalt ette oma referaadi põhimõtted, mis avaldatud 1922. a. „Õiguse“ 8. numbris.

J. Jans on nõus referendiga selles, et praegused hoolekande-kohtud oma otstarvet korralikult ei suuda täita, kuid pole nõus referendi ettepanekuga. — Hoolekande-kohus peab vastama kolmele nõudele: 1) on tarvilik seadusetundmine, 2) kohalikkude inimeste tundmine ja 3) hoolekande all olevate väärtuste tundmine. Praeguste hoolekande-kohtute praksis on näidanud, et on möödapääsmata pöördumine vallakohtute poole üles seatud 2. ja 3. nõude rahuldamise otstarbel. See räägib valla vaeslaste-kohtute alalejätmise poolt. Seaduse järele ei ole neid kohtuid olemaski, nad teotsevad vaid Kohtuministeriumi määruse põhjal (R. T. nr. 4. 1919. a.) — missugune asjaolu nende

elujõudu näitab. Paratamatu on vallakohtute alalejätmine. — Rahukohtunikkude peale ei või hoolekande-kohtu funktsioone kanda, sest et nad on asjade rohkusega isegi koormatud, ja nende jaoskondade suurendamine on riigile finansiliste raskustega seotud. Ka rahukohtunikkude hoolekande-kohus ei suuda asju paremini ajada kui vallakohus. Nii on praksis näidanud, et vallakohus paremini töötab kui mõisnikkude hoolekande-kohus. Varanduslike tsensuse nõuet hoolekande-kohtu liikmete valimisel ei pea tarvilikuks, sest et varanduse omamine küllaldaseks tagatiseks pole korralikule asjaajamisele. Rahva osavõtte faktil kohtust on iseenesest suur tähtsus, mida on näidanud meie riikluse ajalugu, kus just nende instituutide põhjal, kust rahvas on osa võtnud, on E. V. kasvanud. Need asutused on olnud ja võivad olla edaspidigi kokkuhoidvaks jõuks ka välise vapustuste puhul ning nende kaotamine on Vabariigi nõrgestamine enne kui ta veel tugevaks on saanud.

V. Klaus: Hoolekande-kohtu tegevus seisab järelvalve teostamises varanduste valitsemise üle ning vastutus hooldamise korralikkuse eest lasub mitte üksi hooldaja, vaid solidaarselt ka hoolekande-kohtu peal; sellepärast peab valitsetav varandus kohtu silma all olema. See on võimalik ainult vallakohtutel. Ka pole hoolekande mitte niivõrt juriidiline kui faktiline tegevus, ja sellepärast ei pruugi teda tingimata elukutselise kohtu alla seada. Üldiselt on põhjendamata see väide, nagu ei vastaks hoolekande kohtud oma ülesannetele.

K. Parts: Valla hoolekande-kohtu rekonstrueerimine on raske. Mis puutub järelvalve teostamisse, siis ei suuda seda ka valla hoolekande-kohus hästi teostada; asjade vähesuse arvu tõttu vallas tuleb kohtuliikmeil harva koos käia, millest leigus asjaajamises. Elukutseliste kohtunikkude käes on asjaajamine kindlam, sest rahukohtuniku amet on püsiv amet, ja et tal mitme valla asjadega tegemist tuleb teha, siis on tal ka kogemusi rohkem. Võõraste asjade valitsemisel tuleb

sagedasti juriidiliste küsimustega tegemist teha, mis vallakohtul üle jõu käivad. Hoolekande-asjade arv ei tõuseks rahukohtunikku juures sedavõrt, et nende kohta ülevaadet ei oleks, sest rahvale kohtu lähendamise otstarbel tuleb rahukohtunikku arvu suurendada ja riigi väljaminekute kokkuhoidmise otstarbel võib neile ka teisi kohustusi, nagu kohtu-uuriija, perekonna-seisu ametijne. omi peale panna, kuna kuludest ka valla hoolekande-kohus vaba pole.

Priimägi: Praegusaja valimisprintsipiide ja vallas maksva parteilikkuse juures ei saa vallasekretär, kes enamalt vallakohtus kandvamaks jõuks oli, pikemalt ühe koha peal püsida ja kogemusi omandada hoolekandega ühenduses olevates õiguslistes küsimustes.

J. Jans kaitseb veel kord rahva osavõtmist ametitest, eriti hoolekande-kohtu ametitest, ja toonitab selle kasvatavat mõju rahva peale. Toob ette, et ka valitsuse poolt nimetatud ametnikud meil tihti oma ametikõrgusel ei seisa. Vallasekretäride seisukorra juures olevad väärnähtused on seaduslikult kõrvaldatavad.

V. Klaus: Vallasekretäride praegune seisukord, nagu Priimägi kirjeldab, tähendaks üldist ühiskondliku kultuuri tagasipööret. Ei ole kaugel aeg, kus vallasekretärid juristid on. Vallakohtute ärakaotamine pole millegi mõtveeritud.

K. Parts: Kui lubada vallakohtu liikmete valimist rahva poolt, milles Jans mingit hädaohtu ei näe, siis tuleks vähemalt kohtu nimi ära jätta, sest kohus ei või ikka niisugune olla kui muud valitsusasutused. Peamoment hoolekande asjus on õige hoolekandja ja eestkostja leidmine; kuid see pole nii kiire, sest kuni lõpuliku hooldaja kinnitamiseni võib ajutisi hoolekandjaid nimetada.

Vastuväide, et hoolekandmine pole mitte kohtumõistmise, vaid administratiivne akt ja kui seesugust ei tuleks teda ka kohtute kompetentsi alla paigutada, pole ka põhjendatud. Nagu nii ei ole ka võimude jaotus puhtalt läbi viidud olemasolevates asutustes (Riigi-

kogus, Valitsuses). Ka sooritab kohus praegu väga mitmeid administratiivseid toimetusi; ta on par excellence kohtuasjade jaoks, kuid otstarbekohasuse tõttu pannakse temale ka mitte kohtulisi funktsioone peale. Eriti on hoolekandmine ikka kohtute all olnud, sest kohtul on tekkivates õiguslistes küsimustes kergem orienteeruda kui valitsuseasutusel.

Teeside lõplik väljatöötamine otsustati referendist ja oponentitest moodustatava komisjoni kätte anda, kes järgmise päeva avamisel teesid ette kannaks.

Sõjakohtu korraldus — refer.

F. Karlson.

Austatud õigusteadlaste päeva liikmed! Minu poolt Teile esitatava aine: „Sõjakohtu korraldus“ kohta olen mina paaril korral juba meie juriidilises kuukirjas „Õigus“ sõna võtnud, esimest korda teist ainet: „Meie üldkohtute korralduse kava“ umbes kolm aastat tagasi käsitades, seekord ainult mööda minnes (Õigus nr. 3 — 1921. a.) ja hiljemini sama aasta „Õiguse“ viimases (11/12.) numbris aine: „Meie sõjakohtu reformi“ käsitlel. Neis esitasin ma rea väiteid, neid peaaesjalikult tegelikkude vajadustega põhistades. Neid ei ole keegi ümber lükanud ega ole ka keegi nähtavasti huvitatudki olnud sellega tegemist teha, mispärast meie sõjakohtu küsimus püsib siamaani selles seisukorras, kuidas see Ajutise Valitsuse määrustega 18. ja 25. märtsist 1919. a. (R. T. nr. 19 ja 21 — 1919. a.) oli korraldatud, määrustega, mis tehti kiires korras, kesk kibedat võitlust välise ja sisemise vaenlasega meie riigi heroilises loomisarengus. Tekib kõige pealt õigusline küsimus: kas kõik see, mis seekord hädasunnil, ilma pikemate kaalumisteta tehti — sest selleks ei jätkunud kellelgi aega ega võimalust — kas see veel praegusel, mitmeti muutunud ajajärgul, kus meil kindel tahe ja vajadus on tõsiseks õigusliseks riigiks välja areneda, „mis on rajatud õiglusele“

seadusele ja vabadusele“, nagu seda Põhiseadus ise ütleb, veel nii muutmata võib püsida, kas sõjakohus sel kujul, nagu ta praegu toimib, on kokkukõlas selle riigikorraga, mis oma aluse sai Eesti Asutavalt Kogult 15. juunil 1920. a. vastuvõetud ja 9. augustil samal aastal väljakuulutatud Põhiseadusest, mis peab selle seaduse § 86. järele olema vankumatuks juhteks Riigikogu ning kohtu- ja valitsusasutuste tegevuses ja millest järgneb, et kõik see, mis mitte selle Põhiseadusega kokkukõlas ei ole, ei tohi meie riigikorras mitte olla. Seda mõtet väljendab otsekohe ka Põhiseaduse § 3, mis ära määrab, et „Eesti riigivõimu ei saa keegi teostada muidu kui Põhiseaduse enese või Põhiseaduse alusel antud seaduste põhjal“. Kohus, kes üht osa riigivõimu, kohtumõistmist, teostab, on eriti kutsutud ja kohustatud oma tegevuses seda põhimõtet täitma. Et ta seda suudaks teha, peab ta välisest survest vabana toimima, kohus peab oma tegevuses rippumatu — uuendatud keeles sõltumatu — olema (Põhiseaduse § 68), mispärast ka kohtunikke, kui nad seaduse järele valitavad ei ole — ja meil ei ole nad seda — nimetab ametisse rahva esinduse poolt valitav, oma tegevuses vaba Riigikohus (Põhiseadus § 70).

Kuidas on selle poolest lugu sõjakohutega ja sõjakohtunikudega meil praegu maksva korra ja ülaltähendatud A. V. määruste järele? Väljakohtu liikmeid nimetab ametisse vastav rügemendi ülem, samuti ka rügemendikohtu liikmeid (S. K. S. § 14). Sõjaringkonna-kohtu liikmeid, alalisi kui ka ajutisi, ja kohtu-uurijaid nimetab ametisse sõjaminister, selle kohtueesistujamäärab Ajutine Valitsus sõjaministri ettepanekul. Nagu näete, töötab kõik see aparaat, ilma et kohtu moodustamise ja kokkuseade kohta Riigikohtul midagi ütelda oleks. Rügemendi ülem ja sõjaminister on ühes sellega ka kohtu alla andja, rügemendi ülem otsustab ka ise,

kas kohtualuse edasikaebusele käiku anda või mitte. Nimetatud määruste põhjal võib juhtuda ja juhtubki, nagu kolonel Schmidt'i asi näitas, et sõjaminister, kes nimetatud kaebaluse kohtu alla andis, ka eriti selle asja harutamiseks kohtu koosseisu tarvis kohtuliikmed nimetas, kes, nagu mäletate, süüdimõistu-otsuse tegid, mille asjatoimetuse aga Riigikohus hiljemini kuriteo puudusel hoopis maha kustutas, — igatahes väga ebanormis ja ebasoovitav nähtus kohtu autoriteedi kui ka õigusemõistmise seisukohast vaadates, samuti ka sõjaväe distsipliini suhtes, mille kaitseks tähendatud protsess oli alustatud. Vana Vene S. K. S., mis ajutiste kohtuliikmete nimestikku ja teatavat järjekorda ette näeb, on selle poolest veel hulga parem, sest et selle järele võimalik ei oleks eriti ühe asja harutamiseks ad hoc kohut kokku seada, mida aga meie A. V. määrus võimaldab. Ma ei taha selle juures sugugi ütelda, et sõjakohtud ka praegusel korraldusel mitte häid otsuseid ei suudaks teha — ei, nad on palju positiivset tööd ära teinud, eriti võitluses raske ja kõige raskema kuritegevusega, mida kõik peavad tunnustama, kes seda tööd oma elukutse järele, nagu minagi, kõige aja jooksul, kus nad on toiminud, jälgib, aga nende tegevus võib ebasoovitavaid tagajärgi anda, kui kohtu alla andja võim ise oma seisukorra kõrgusel ei seisa või kangekaelselt oma objektiivselt ekslikku vaadet, mida tema subjektiivselt ainuõigeks peab, läbi tahab suruda, mida tal ka võimalik on teha ülalkirjeldatud oludel. Sellepärast on ka terves haritud ilmas, kus õigusriiklikud olud maksvad, üks elu põhinõue: kohus olgu vaba kõrvalmõjudest ja survest, ta olgu sõltumatu, ja sellepärast teen ma eelolevast järelduse, et meil praegu maksev sõjakohtu korraldus ei vasta Põhiseadusele ja tuleb sellepärast sellele vastavalt muuta või kaotada. Mulle võidakse selle peale vastata ja võib-olla tehaksegi seda läbirääkimiste kestel, et

ma siin' eksin, kui ma sõjakohtute praegust korraldust meie Põhiseadusele vastu käivaks loen, — on ju selles seaduses olemas § 74, mis ära määrab, et väljaspool enne tähendatud üld-, normistüüpi, mille jaoks kohtunikke määrab Riigikohus, on lubatud veel erakorralised kohtud sellekohase seaduse piirides sõja ajal ja kaitse-seisukorras — ma rõhutan neid sõnu: sõja ajal ja kaitse-seisukorras, meil ei ole kumbagi — mis ajal ja tingimustel kohtute moodustamine ja kohtunikude nimetamine võib sündida teisiti kui üldkohtus, ja et meil niisugune eriseadus üldtähendatud A. V. määrustes on antud ja siia maani mitte kaotatud, on see sõjakohtu korraldus täiesti seadusepärane ja vastav meie Põhiseadusele. Ja edasi võiks minu auväärt opponent väita, et peale selle ei ole sugugi Põhiseaduses öeldud, et sõjakohtud oleksid erakorralised kohtud; seda võiks ütelda vahest ainult väljakohtute kohta, kuid sõjakohtud, s. o. Sõjaringkonna-kohus ja rügemendikohtud on harilikud, korralised kohtud, kes toimivad kindlate materjaalsete kui ka protsessiliste normide põhjal, mis meile ennerevolutsiooni-aegne Vene seaduseandlus pärandusena on jätnud ja mis meie seaduseandlus ka meil on maksma pannud. Nii öeldaksegi, kuigi see ekslik on algusest lõpuni. Küll ei ütle meie Põhiseadus expressis verbis, et sõjakohtud on erakorralised kohtud, kuid Põhiseadus määrab kindlal kujul § 68., 70. ja 71. ära, missugune peab olema ja võib ainult olla meie korraline kohus, nimelt, et tema peab olema sõltumatu õigusemõistmises, et kohtunikke nimetab ametisse Riigikohus, et neid võib tagandada ametist ainult kohtu teel. Kõike seda ei või aga sõjakohtute ega sõjakohtunikude kohta öelda, nagu enne tähendatud; sellepärast ei saa ega või nende kui korraliste kohtute peale vaadata. Sõjakohus ei tarvitse selle juures mitte organiseeritud olla hariliku üldkohtu tüübi järele, ta võib toimida kui

erikohus, kus näit. üks osa liikmeid võivad valitavad olla, mida meie üldkohtu tüüp mitte ei tunne, mis aga Põhiseadusega lubatud. Kuid ka erikohus on korraline kohus, kui tema moodustamisel Põhiseaduse nõuded kohtute ja kohtunikude kohta silmas on peetud. Nii võiks omale üldtübist lahkuminevatena kujutada oma üleschituse näiteks kaubandusekohtuid või kohtuid alacaliste kurjategijate jaoks, mis, kui nad sealjuures aga Põhiseaduse nõudeid täidavad, täiesti korralised kohtud on. Sellepärast ei tohi samastada ega ära vaheltada erikohtuid erakorraliste kohtutega. Sõjakohus, kui ta on organiseeritud erikohtuna, mingisuguste lahkuminekutega oma struktuuris või toimingus, on korraline kohus, kui ta täidab sealjuures Põhiseaduse nõudeid. Ei täida ta aga neid nõudeid mitte, siis ei ole ta korraline, vaid erakorraline kohus, mis lubatud on ainult erakorralisel ajal, nagu Põhiseadus seda oma § 74. ka vähendab. Kui aga sõjakohtud praegusel kujul meil erakorralised kohtud on ja kui need erakorralised kohtud on lubatud ainult sõja ajal ja kaitse-seisukorras, siis tahetakse sellega kõige peelt rõhutada nende erandilist iseloomu, mida kuidagi laiendavalt ei tohi tõlgendada ega seletada.

Nagu juba tähendatud, olid A. V. määrused, mis sõjakohtute küsimust korraldasid, välja antud enne meie Vabariigi Põhiseadusi, mispärast see korraldus Põhiseaduse maksimahakkamiseni täiesti seaduslik oli. Küsimus seisab praegu selles, kas on seesugune seadus peale Põhiseaduse maksimahakkamist veel sel kujul, nagu ta meil praegu maksab, võimalik, kas on mõeldav veel praegu mingisugune eriseadus meie seadusandliku asutuse, Riigikogu poolt, mis siia maani maksvat korda muutumatult sanktsioneeriks või samadel alustel, kui ka vähe teisendatult, ümber looks? Ma arvan küll mitte.

Nagu juba eespool tähendatud, peab Põhiseadus olema vankumatuks juhteks

ka Riigikogule, kes ei või seadusi vastu võtta ega maksta panna, mis selle Põhiseaduse tähele ja mõttele vastu käiksid. Kui Põhiseadus ütleb, et kohus peab vaba, sõltumatu olema, siis ei või hiljem eriseadus ometi ütelda: kohus võib olla ka mitte vaba, sõltuv. Ütleme näiteks, et mõte Riigikohut ära kaotada Riigikogu enamuse juures poolehoidu leiab. Võidakse väita, et kohtu tühistusaste, Riigikohus, on üldse ülearune — okkupatsiooni-aegses kohtukorralduses puudus see —, et Riigikohtus asjad venivad, et see kohtuaste sünnitab asjatuid kulusid ja teeb asjakäigu keeruliseks, kalliks, kaugendades kohut asjaosalistest ja lõpulikku asjalahendust ennast jne. Kuulutatakse näit. välja kaitse-seisukord ja seatakse sel ajal kokku ja antakse Põhiseaduse § 74. põhjal välja mingisugune erakorraliste kohtute korraldus, mida tahetakse maksta jätta ka siis, kui kaitse-seisukord kaotatakse, kohtukorraldus, kus Riigikohus kui kolmas tühistusaste puudub, mille asemel näiteks kohtuministrile õigus antakse edasikaebuse korral asja lõplikult lahendada, nagu see õigus oli antud omal ajal siseministrile edasikaebuste puhul meie õndsas kurikuulsa tribunaali, hangeldamise ja liigkasu vastu võitluse komisjoni otsuste peale. Võiks asja vahest veel lihtsamakski teha: mistarvis asja kahes astmes sisuliselt harutada, nimetatud komisjon ei teinud ju seda, ja asi oleks väliselt korras. Kohus on kiire, odav, rahvale lähike. Samuti võidaks ka samale ministrile õigus anda Riigikohtu asemel kohtunikke määrata jne.

Kas oleks säärasel seaduse-eelnõul lootmeid, schansse seaduseks saada? Ma arvan küll mitte, sest küll igale Riigikogu liikmele on asi selge, vähemalt peab ta seda olema, et Riigikohus oma tegelusega ja tegevusega tagab üleriiklikus mõõdundis, masstaabis, reguleerides, seletades ja ühtlustades alamkohtude tegevust, üldõigluse ja õiguse põhimõtteid. Ja me teame, missugune saatus tabas hiljemini

nii mitutki säherduse erakorralise kohtu otsust; teame, et hiljemini amnestiaseaduse põhjal uuesti harutusele tulnud asjus mitugi inimest kohtulikult õigeks mõisteti, kes varemini väljakohtu poolt süüdi olid tunnistatud, surma mõistetud andmete põhjal, mis sellele kohtule päevselged näisid olevat, ja maha lasti; teame, et Riigikohus hiljemini hulga erakorralise komisjoni otsuseid tühistas, kus komisjoni poolt olid määratud sajatuhandelised rahatrahvid — mul enesel oli säärane asi — ja nõuti sisse inimestelt, keda see komisjon oli leidnud süüdi olevat seaduse põhjal, mis teo kordasaatmise ajal üldse veel maksevgi ei olnud, missuguse komisjoni otsused aga siseminister kõik kinnitas, jättes tähele panemata vastavad edasikaebused temale, — see kõik on meil, kohtutege-lastel, küll vist selge. Aga ometi sarnastub see seisukord, milles praegu meie kodanikud on, kes kaitsevæes, kas ohvitseridena, ametnikkudena või lihtsõduritena teenivad, väga sellega, mida siin enne tähendasin.

Sõdur antakse näit. rügemendi ülema poolt rügemendikohtu alla. See kohus võib temale pika-ajalise kinnihoidu karistuse määrata. Sõdur soovib edasi kaevata. Rügemendi ülem ei tarvitse seaduse järele tema edasikaebusele käiku anda, kui ta ei soovi. Kohtualuselt on seega võimalus võetud oma õigusi niihästi kohtu edastusekui ka tühistusastmes kaitsta, sest tema jaoks puuduvad need õigusmõistmise tagatised. Mitte palju parem ei ole asi neil kohtualustel, kes Sõja-ringkonnakohtule alluvad. Tunnistajate ütlusi ei protokollita kohtus, ja kui kohtul osavust küllalt on kuriteo koosseisu tunnuste kohaselt oma küsimusi vastavas lehes ja kohtuotsuses väljendada, siis puudub igasugune võimalus kohtuotsuse põhiste õigust, näit. eksituse korral tunnistajate väljaüt-luse kohta, hiljemini Riigikohtus kui tühistusastmes kontrollida, sest et neid ütlusi ei leidu kohtu protokollist, nagu ennem õel-

dud. Sisulist edasikaebust aga kohtu teise, edastusastmesse ei ole, sest sõjakohtu-seadus ei ole niisugust teist astet temale loonud ja ka tühistusastmes oma õigusi kaitsta on kohtualusel, nagu tähendatud, väga raske. Sellega on siis meie Vabariigi kodanikud, kes kaitsevæes praegu rahuajal teenivad, kus sõjategevust ei ole ja kus ka mingit kaitse-seisukorda välja ei ole kuulutatud, mis nimetatud Põhiseaduse määruse järele erakorralist kohut võib õigustada, hoopis halvematesse tingimustesse asetatud oma õiguste kohtuliku kaitsmise suhtes kui teised kodanikud, ja ometi kuulutab Põhiseaduse § 6, et kõik Eesti kodanikud on seaduse ees ühetavalised, teiste sõnadega, et ka seadus ise peab kõigile kodanikkudele ühetavaline olema. Samuti leiame, et praegusel ajal, kus peale pealinna ja Vene piiriäärsete ribade igal pool riigis seaduse järele normis seisukord peab valitsema, mitte Põhiseaduse määrustega kokkukõlas ei ole, kui kodanikule öeldakse, kes sellel normsatele seadustele alluval maa-alal elab, et ta antakse sõjakohtu alla, sest et selle kuriteolise organisatsiooni — kuhu tema kuulub — keskoht asub näit. sõjaseaduse piirkonnas ja sellepärast võib teda anda ka sõjakohtu alla selle ja selle seaduseparagrahvi põhjal. See kodanik võiks ütelda: mina vaidlen selle vastu. Mispärast ei austa Teie seda Põhiseadust, mis Teie ise olete loonud ja mille § 8. on öeldud: „Ühtki kodanikku ei või vastu tema tahtmist temale seaduse poolt määratud kohtu alt üle viia teise alla; mõistke minu üle kohut siin, kuhu mina allun ja kus ma elan, mitte mujal. See on minu põhiõigus, mida Põhiseadus mulle tagab, ja neid võib kitsendada ainult Põhiseaduse § 26. põhjal seaduslikus korras ning vastavate seaduste põhjal kindla tähtajani väljakuulutatud kaitse-seisukorra puhul, mida Teie aga mitte ei ole teinud. Kõik teised seadused aga, mis Teie praegu oma seisukorra kaitseks ja õigustuseks ette

toote, ei või kaaluvad ega maksivad olla, kui need Põhiseaduse vastu käivad.“ Ja edasi võiks ta veel ütelda, et ka sel korral, kui kaitse-seisukord olekski seaduslikus korras Põhiseadusele vastavalt välja kuulutatud olnud, võib sama Põhiseaduse § 26. põhjal vastavate seaduste järele ainult Põhiseaduses eriti äratähendatud kodanikude vabadusi ja põhiõigusi kitsendada, mitte aga ülema Riigi võimu teostamise elundeid, organe endid ei või Põhiseadusele vastavalt nende põhiõigustes ja toimetes kitsendada ega ümber moodustada. Kohtuvõim peab püsima vabana, sõltumatu, et ta õigusemõistmist võiks korralikult teostada. Teie aga tahate mind anda ebavaba, sõltuva kohtu kätte, mille liikmed võibolla eriti niisugused ja selleks on nimetatud, et mind hukka mõista ja minule soovivat karistust määrata, mis asjaoludele ei vasta. Minu tunnistajaid ei kutsu Teie välja, ehk kui kutsute, siis ei kirjuta Teie mitte üles, mis nad minu kasuks räägivad, Teie ei anna mulle võimalust kohtu teise astmesse sisuliselt edasi kaevata ja ka tühistusastmes on minu seisukord lootusetu Teie erilise protsessi pärast. Teie ei taha minu üle kohut mõista, vaid teete ainult otuseid, mis Teile või Teie käskijatele meeldivad jne. Mina isiklikult ei tea mitte, kuidas niisugusele loogikale mõjuvalt vastu astuda, et meie õigusemõistmise autoriteeti kaitsta.

Kõigist nendest märkustest tuleb aga järeldada, et meie sõjakohtute praegune korraldus ei vasta enam meie Põhiseadusele, mispärast ta tuleb muuta või hoopis kaotada.

Kuidas tuleks siin toimetada tegeliku elu ja otstarbelisuse seisukohast vaadates?

Vastates selle küsimuse peale pean ma tarvilikuks süüsteod, mis praegu sõjakohtuile alluvad, kahte liiki jagada: 1) üld-süüsteod, mida sõjaväelased toimepanevad, ja 2) erilised süüsteod sõjaväe distsipliini vastu, milles neid süüdistatakse. Oma

kirjutuses: „Meie sõjakohtu reform“ välitsin ma juba, et sõjakohtute võimkonnast peab välja eraldatama kõik üldsüüstegude iseloomuga asjad, mis otsustamiseks antakse vastavale üldkohtule üldistel alustel. Sellele vaatele tuleb isegi meil praegu makses Vene Sõjakohtu-seadus teataval viisil vastu. Selle § 252 p. 2. määrab ära, et rügemendikohtuile ei allu asja harutamine, kui süüsteos, mis ei suhtu sõjaväe distsipliini või sõjateenistuse rikkesse, ühes sõjaväelastega süüdistatakse ka tsiviil-isikuid, s. o. eralasi. Need asjad alluvad üldistele kohtutele alluvuse reeglite järele, kas rahukohtunikudele või teistele tsiviilkohtukonna kohtutele. Siin jääks ainult üks samm veel samas sihis astuda: kui rahukohtunik, või Rahukogu, endine Ringkonnakohus, küllalt kompetentne, mõjuvõimne on niisuguseid süüstegusid harutama, mis on toime pandud sõjaväelase ja eralase poolt koos, mispärast ei või nad siis ka neid üldsüüstegusid harutada, mis on toime pandud sõjaväelaste poolt üksi? Ei ole ükski mõistlik põhjus mõeldav, et seda küsimust eitada.

Käesoleval juhtumusel avaldub veel teine huvitav asjaolu. Ütleme näit.: sõjaväelast Jaani ja sõjaväelast Peetrit süüdistatakse selles, et nad koos varguse on toime pannud. Seaduse järele antakse nad rügemendikohtu kätte. Neil ei ole võimalik ei edastuse- ehk apellatsiooniga tühistuse- ehk kassatsioonikohtu oma õiguste kaitseks tarvitada. Oletame edasi, et sama sõjaväelast Jaani süüdistatakse selles, et tema eralase Peetriga koos sama asja on varastanud. Tema üle peab siis üldkohus otsuse tegema, temale avaneb siin võimalus niihästi apellatsioon- kui ka kassatsioonikohtu astet tarvitada. Teiste sõnadega — üks ja sama isik, üks ja sama kuritegu, kuid ühe sõjakohtu asemel korraga terve süsteem teisi, üldkohtuid, kes hoopis teiste protsessinormide järele tema süüstegu juurdlevad ja oma otsust teevad, mis teise, sõjakohtu otsusest väga oluliselt

lahku võib minna. Jällegi ei ole ühtki mõistlikku põhjust leida, mis seesugust üksteisest lahkuminevat kohtupidamist ning kohut ühe ja sama isiku ning kuriteo suhtes õigustaks.

Edasi määrab S. K. S. § 338 üldreeglinas ära, et juhtumistel, kui sõjaväelased üldsüüstegusid toime panevad, mis Sõjaringkonnakohtule alluvad, eeluurimist ei toimeta mitte sõjaväekohtu-uurija, vaid üldkohtu-uurija. On see aga nii, et üldkohtu-uurija võib ja peabki neid sõjaväelaste kuritegusid üldprotsessi alusel uurima, siis ei ole jällegi mingit mõistlikku põhjust selleks, mispärast siis neis kuritegudes ei või ka üldkohus sama üldprotsessi alusel asja harutada ja otsust teha. Vene kohtu ja enne-revolutsiooni-aegse tsaristliku Vene riigi ideoloogia seisukohast oli see veel kuidagi arusaadav. Seal valitses tendents sõjaväe igas suhtes teistest kodanikest eraldada, teda kõige ta elu-oluga oma seadustega, korraldustega ja asutustega ümbritseda. Ka kohtutesüsteemis oli see tendents järjekindlalt läbi viidud; seal oli oma Pea-sõjakohus, kui tühistusaste, kel aga korraga ka teatavad toimed olid, mis apellatsioonikohtu iseloomustavad, kohus, mil mingit sidet ei olnud üldkassatsioonikohtuga, Valitseva Senatiga. Meil on see Vene Sõjakohtu süsteem kõrvale heidetud, meie Riigikohus täidab ka Pea-sõjakohtu toimeid tähendatud A. V. määruse põhjal 18. märtsist 1919. a. Seda rohkem põhjust ka sõjaväelaste poolt toimepandud üldkuritegusid ka teistes kohtuastmetes alluvateks teha üldkohtuile.

Kui veel terves riigis sõjaseadus maksis, siis oli sõjakohtutel iseäranis palju poolehoidu. Paljude ärevate, korravaaste aastate kestel, välise ja sisemise vaenlase surve, kõiksugustel rohkearvulistel demoraliseerivail mõjudel oli raske ja kõige raskem kuritegevus, üld- kui ka poliitiline, oma pead kõrgele tõstnud, noort riiklikku ja seltskondlikku korda raskesti äh-

vardades. Sõjakohtute peale langes kõige suurem koorem nendest võitlusekohustustest. Sõjakohtud olid selleks ka kõige rohkem mihustatud, kvalifitseeritud, sest et nad erakorralise võimkonnaga varustatud olles võisid rasket kätt raskete kurjategijate vastu tarvitada ja karistusena surmanuhtlust määrata, mida teised, üldkohtud vastava seaduse puudusel mitte ei võinud ja siia maani ei või. Nüüd on asjaolud hoopis teised. Sõjaseadus on peaaegu terves riigis kaotatud ja elukutselistele mõrtsukatele ei saa ka Sõjakohus oma võimkonnaga enam juurde. Ja nüüd avaldub, et Sõjaseaduse ärakaotamine, mis pidi olema riigi ausate ja kasulikkude kodanikkude huvides, on seda eriti olnud just kõige raskemate kurjategijate huvides, kes ka virgalt seda „vaba“ aega näivad kasutavat, nagu mitmed kohutavad tapmised mitmel pool kodumaal viimaste nädalate jooksul seda näivad tõendavat.

Ka siinjuures ilmestub enne iseloomustatud kahesuguse mõõdu ja kahesuguse seaduse pahe. Pannakse Sõjaseaduse piirkonnas näit. liht rõõvimine ilma inimeste ohvriteta toime, siis võib kaebalune sattuda Sõjakohtu alla, kes ta võib mahalaskmisele määrata, kuna aga kurjategija — mõni rõõvmõrtsukas — väljaspool Sõjaseaduse piirkonda võib hoopis hirmsama kuriteoga toime saada, hulga inimesi surma saates, mille eest üldkohus talle aga mitte surmaotsust ei või mõista. Jällegi sama Põhiseaduse § 6. mõtte ja sisu rikkumine, kuna kirjeldatud kordadel seadus mitte ühetaoline ei ole kõigile kodanikkudele.

Kas siis Sõjaseaduse juurde üle riigi jälle tagasi pöörata? Muidugi mitte. Aga meie rahvaesindajad Riigikogus peaksid kord küll niikaugemale jõudma, et nad vastava seadusega õigustaksid ka üldkohtuid kõige raskemat karistust tarvitama võitluses kõige raskema kuritegevuse vastu. Riigivõim peaks ometi julgema ütelda kindlal sõnal näit. härradele elukutselistele rõõvlitele ja mõrtsukatele: „Minu au-

sate kodanikkude elu on mulle tähtis, veel tähtsam kui teie oma, ja kui teie omale vabaduse võtate oma huvides minu ausalt kodanikelt elu võtta, siis on minu õigus ja kohus seda hädaohtu kõrvaldades kõige karmimaid abinõusid teie suhtes käsitada ja, kui tarvis, ka teilt teie elu võtta, et teie tegevust jäädavalt katkestada.“ Ja kuigi Riigi seadusandlik võim seda teeb, siis talitab ta ainult Asutava Kogu poolt loodud Põhiseaduse teostamise huvides. Nii siis oleks minu arvates küllalt selge, et meil Sõjakohtuid normsail aegadel sugugi vaja ei ole võitluses üldkuritegevuse vastu.

Aga võitluses süüstegevusega, mis sõjaväe-distsipliini vastu on sihitud? Kas on siin Sõjakohtud harilikel ajal tarvilised? Kas ei vaja see õrn, tundeline nähtus, mida sõjaväe-distsipliiniks nimetatakse, ka erilist kaitset eriliste kohtute kujul? Oma eespool-tähendatud „Õiguse“ artiklites oletasin ma seesugust võimalust. On ju küll mõeldavad ja Riigi Põhiseadusega kokkukõlasse viidavad miisugused erikohtud, nagu esimese astme kohtud diviiside juures ja teine üleriiklik sõjakohtu-aste Sõjaminiisteeriumi asupaigas. Nende organisatsioon, raking võiks umbes säärane olla, nagu seda tookord oma artiklites väitsin. Diviisikohtute eesistujad ja kõrgema Sõjakohtu eesistuja ja alaline liige nimetatakse, kui selle järele vajadust tuntakse, Riigikohtu poolt üldistel alustel; nimetatud kohtute kaasistnikud valitakse loosi läbi, ütleme Riigikohtu esimehe poolt, iga kalendriaasta peale ette, misjaoks väe-osad või Sõjaminiisteerium umbes 1. detsembriks igal aastal peab oma ohvitserkonna nimestiku Riigikohtule saatma. Valitakse kahes järgus, kõrgema kohtu jaoks eraldi vanemate ja kõrgemais ametites seisvate ohvitseride hulgest ja esimese astme jaoks teiste, alamate ohvitseride nimestikust. Diviisikohtuile alluksid distsipliinirikke asjad, mida siia maani rügemendikohtutes harutati, kõrgemale kohtule kõik teised

distsipliinasjad, mis Sõjaringkonnakohtule allusid. Kõrgem sõjaväe-kohus oleks korraga ka diviisikohtute edastuse- ehk apellatsiooniasstmeks.

See kava on aga puuduline mitmesugustel kaalutlustel. Tekib kõige pealt küsimus: missugust protsessiseadustikku neis sõjakohtuis tarvitada? Kas vana Vene Sõjakohtupidamise Seadustikku või üldprotsessi? Kuid vana Vene Sõjakohtuseadustik tuleks juba sellepärast kõrvale heita, et tema kubiseb aina aegunud normidest, mis meile ebasündsad; ka ei ole sünnis ega meie Põhiseadusega kokkukõlas, kui me mitmesuguseid protsessiseadusi meie kodanikkude elukutsete järele hakkaksime valmistama, sõjaväelastele üht, riigiametnikkudele teist, raudteetehnikajale kolmat, eraisikuile neljat jne., rääkimata sellest, et kord ometi ka aeg peab tulema, kus me meil maksvaid seadusi ka oma riigikeeles peame oma kodanikkudele kättesaadavaks tegema, kellelt me nõuame, et nad riigis toimivaid seadusi teaksid, kuna nende mitteteadmine meie Põhiseaduse järele mitte vabandatav ei ole. Seega tuleks siis meie väikesearvulise sõjaväe ja selle mõne vähese kohtu jaoks eriline riigikeelne protsessiseadustik muretseda, mis ka meie ainelisest seisukohast vaadates ebasoovitav oleks. Sellepärast tuleks küll kindlasti nõuda, et Sõjakohtud kohut mõistaksid üldkohtuis vastavas astmes tarvitusel olevate üldprotsessi normide järele ja et igasugune eriprotsess Sõjakohtute jaoks tuleb kõrvale heita.

Kuid kuidas on siis lugu nende asjadega, mis kõrgemas Sõjakohtus kui esimese astme kohtus harutamisele tulevad? Missugune oleks siis neis asjus järgmine, edastusastme kohus? Üldprotsess nõuab seda ja me ei või ka puhtõigluse seisukohalt nõuda, et meie kodanikkudelt, kelle asju nimetatud kohus harutab, õigus oleks võetud oma asja harutamist sisuliselt teise, apellatsiooniasstmesse üle viia, missugune õigus on kõigil teistel riigikodanikkudel,

nende hulgas ka teistel sõjaväelastel, kelle asju harutas Sõjakohtu madalam aste, diviisikohus. Sellega oleks siis paratamata tarvilik, et kõrgemas Sõjakohtus kui esimese astme kohtus harutatavate asjade jaoks veel eriline teine edastuse- ehk apellatsioonikohus loodaks, puht-sõjaväeline, nagu teisedki alamad kohtud. See oleks aga hoopis vastu võetamatu juba puht-ainelistel põhjustel. Kui sõjakohtutest kõik üldsüüsteolised asjad välja eraldatakse, kui nad ainult sõjaväe distsipliini vastu sihitud süüstegusid peavad harutama, niivõrt kui neid juba nii kui nii sõjaväe ülemad ei lahenda, kelle distsipliini-võimkonda kuulub ka vähemate distsipliinirikete karistamine, siis mida peaks küll neil tingimustel teha olema viimati nimetatud apellatsiooniasme kohtul kõrgema Sõjakohtu, praeguse Sõjaringkonnakohtu otsuse peale? Tema alla kuuluks ju üksainuke kohus. Säärane korraldus oleks seepärast väga ebavõiljakas, otstarbetu ja meie väikesele rahvale asjata kallis. Sellest peab loobuma.

Peab loobuma aga ka veel teistel, põhimõttelistel kaalutlustel. Ei ole võimalik puhtalt ja kindlalt läbi viia süüstegude liigitamist üldsüüsteolisteks ja distsipliiniriketeks. Need piirjooned võivad hõlpsasti segi minna. Teiseks, kuidas tuleb siis toimetada, kui kohtualust süüdistatakse ühekorruga mõlema liigi süüsteos? Kui näit. sõdur omavoliliselt vahipostilt lahkudes on üldkuriteo, näit. varguse kellegi eraisiku juures toime pannud? Kas peab siis kaks kohut, kumbki eraldi, tema üle kohut mõistma, ja missugune kohus enne, missugune pärast? Või peab ainult üks kohus harutama, kuid siis missugune, kas sõja- või üldkohus? Ja kuidas võib sel korral näit. Sõjakohus üldkuritegu või üldkohus distsipliiniriket harutada, kui need kohtud kompetent:ed ei ole neid süüstegusid harutama, kui need üksikult on toime pandud? Ei mõista vastust selle peale anda, mis minu loogi-

kat rahuldaks. Aga kõige pealt, kas on see eeldus ise õige, et üldkohus küllalt kompetentne ei ole sõjaväe-distsipliini rikkeid harutama? Selle eelduse on meie seadusandlus ise maha matnud, kui ta sõjakohtute jaoks üldtühistamise astme, Riigikohtu löi, kes on sunnitud ju ka neid distsipliiniküsimusi harutama. Ja kas ei suuda siis tõesti üldkohus läbi välise koore sisse tungida sinna õhkkonda, milles meie kaitsevägi liigub, kuna ta muidu seaduseandluse poolt küllalt kompetentseks on tunnustatud ka kõige keerulisemaid küsimusi lahendama? Ja kas see üldse soovitavgi on, et meie rahvaväe elu-olu nii peidus peab olema üldkohtu silma eest? Kõigil neil kaalutlustel leidsin end sunnitud olevat oma eespool-tähen-datud ja varemini avaldatud mõtete sihis veel üht sammu astuma ja tunnustama, et ka distsipliinirikkeid meie üldkohus küllalt kompetentselt ja autoriteetselt suudab lahendada. Kuid ma teen siia juurde siiski ühe väikese paranduse. Oma kirjutuses „Meie sõjaväe reform“ väitsin ma, et sõjaväe sisemise distsipliini kaitseks kõige kasulikumalt need isikud võivad välja astuda, kes selle elu-oluga ja tingimustega ning sisemiste põhistega lähidalt juba oma elukutse poolest on seotud, see on sõjaväelased ise, kuna seda sõjaväe-elu õrna külge, distsipliini, karindit, millel on põhjanev tähtsus sõjaväe eluolu ja sellega ka meie riigi enese kohta, eraisik võhik üks i ka kõige parema tahtmisega küllalt ei suuda õigesti hinnata ega selle kaitseks ka küllalt mõjuvalt välja astuda. Mutatis mutandis toetan ma neid mõtteid veel praegugi ja pean seepärast otstarbekohaseks, et üldkohtu istungitest, kus sõjaväe-distsipliini rikked sisuliselt harutusele tulevad, s. o. kohtu esimeses ja teises apellatsiooni- ehk edastusastmes, kaasistnikkudena, kes eriseaduse põhjal valitavad, ka sõjaväelased tegevast sõjateenistusest osa võtaksid. See oleks lähidalt kõik, mis mul oma aine kohta Teile oli esitada.

Kas see kava vahest liiga radikaalne ei ole? Arvan, nii ei tohi seda küsimust seada. Tohib ainult küsida: kas see kava on otstarbekohane, kas ta on seadustega, eriti Põhiseadusega kokkukõlas, kas ta vastab meie elunõuetele? Ja kui ta seda peaks olema, — teie autoriteetlikke arvami-i, mu härrad, kuulen ma pea, — siis on seda parem, mida radikaalsem see on, mida selgemalt ta vahet teeb selle vana ära-aegunud mineviku- ja õigusriigile kohase tulevikukorralduse vahel.

Radikalismi pelgajale tuletan meelde vastavat määrust uuest Saksa demokraatliku Vabariigi Põhiseadusest 11. augustist 1919. a., mis seega umbes üks aasta enne meie Põhi eadust maksmata hakkas. See on artikkel 106, kus otsekohe on öeldud, et „Militärgerichtsbarkeit“ — sõjaväeline kohus — kaotatakse ära, välja arvatud sõja-aegadel ja sõjalaevadel. Isegi kaitseisukorras, nagu meie Põhiseaduse järele, ei tohi teda tarvitada. Nii ütleb rahvas ja riik, kus oma suur sõjavägi oli, kus haruldane kõrge distsipliin maksis, kus oli vana auväärne traditsioon, hästi väljakujunenud sõjaväeline kohus ja seadused selle jaoks, ta ütles seda ära tundes ja õieti hinnates meie praegusi, uusi aegu, mille ideaaliks ja looõngiks ei ole mitte vana mõte, et võim loob õigust, vaid et õigus ise see võim on, mille alla kõik teised võimud peavad painduma. Ei ole ülearune ka meil seda ikka ja alati jälle rõhutada.

Kõike kokku võttes julgen Teile seega esitada läbiharutamiseks ja vastuvõtmiseks järgmised teesid:

1) Sõjakohtud kaotatakse ära. Erandina võivad nad toimida eriseaduse põhjal ainult sõjategevuse ajal nende otsuste revideerimise võimalusega vastavas üldkohtu astmes pärast sõjategevuse lõppu normaalolude uuesti maksmahakkamisel.

2) Sõjakohtute võimkonda kuuluvad üldsüüsteolised asjad antakse otsustamiseks vastavale üldkohtule üldistel alustel

3) Sõjakohtute võimkonda kuuluvad süüsteolised asjad, mis olid sihitud sõjaväe-distsipliini vastu, antakse rügemendi kohtutest üle rahukohtunikudele ja Sõjaväeringkonnakohtust Rahukogudele vastavate sõjaväe-üksuste staapide asukoha järele.

4) Süüstegude sisulisest arutamisest, mis sõjaväe-distsipliini vastu sihitud, s. t. kohtute esimeses ja teises, edastusastmes, võtavad kaasistnikkudena osa kaks sõjaväelast-ohvitseri eriseaduse põhjal järjekorras, mis iga aasta ette kindlaks määratakse.

5) Kohtud toimivad süüstegude harutamisel, mis sõjaväe-distsipliini vastu sihitud, eri-nuhtlusseadustiku alusel, kuid üldprotsessi normide järele. Eriprotsess sõjaväelaste süüstegude asjus kaotatakse ära.

Läbirääkimised:

Trakmann: Referendi arvamine, et praegu töötavad kohtud on erakorralised, — on ekslik. Referendi poolt ettetoodud Põhiseaduse § alla käivad ainult väljakohtud, mis meil ainult sõjaajal teotsesid, kuid nüüd enam mitte. Praegune Sõjakohus funktsioneerib alalise seaduse põhjal ja tema järele valvab Riigikohus. Sõjakohtute reformeerimine on tarvilik kohtupidamise kordade ühtlustamise otstarbel; eriti meil Eestis kui väikeses riigis ei või mitut kriminaalprotsessi olla. Kuid reform on võimalik üksnes siis, kui välja on töötatud üldprotsess. Enne peab lex generalis muutma, siis olles lex specialis. Kuid enne protsessinormide väljatöötamist on tarvis ära oodata materjaalse N. S. loomist. Ka praegu toimiv S. N. S. tuleb muuta, kuid arvesse võttes, et S. N. S. ilma üldosata saab olema, on tarvis ka siin mõõdapääsmata enne üldine N. S. valmis teha. Ka

on 3. tees vastuvõetamatu, sest et sõjaväe-distsipliini rikkumise süüstegude üle kohut mõista, peab sõjaväelist olukorda hästi tundma, mis kõige paremini sõjaväelastel enestel võimalik. Üldkohtute alla tuleks ainult üld-süüsteod viia.

Sõjaväe-kohtute alal on muudatusteks ja parandusteks eeltöid juba tehtud.

Saarmann: Praegune sõjaväe-kohtu kord sisaldab põhimõtteid, mida kriminaalpolitika ei luba, nimelt isiklik alluvus ja väeülevõtte „impeerium“. Praegustele sõjaväekohtuile alluvatest asjadest peaksid üldsüüsteod tingimata üldkohtutele allutatama, kuna ametialused ja distsipliinirikke süüsteod, millel spetsiifiline iseloom, tuleks ikka sõjaväekohtutele jätta. Sõjaväekohtutes peaksid kohut mõistma sõjaväelased, juriidilise haridusega, kuna otstarbekohane pole schöffenelementi osavõtte. Sõjaväe-ülevõtte impeeriumi kohtuasjades tuleb kärpida, sest kohut ei või ühe isiku võimu alla jätta; parem on siis juba tema distsiplinaarset võimu laiendada.

Karlson on toob ette Põhiseadusest kohtu kohta käivad §§, millede põhjal veel kord tõendab, et Sõjakohus on erakorraline kohus ja ei vasta Põhiseaduse poolt ülesseatud kohtu põhimõtetele. Meil pole sõjavägi seisuslik asutus ja kohtunik võib väga hästi sõjaväelist olukorda tunda; pealegi on võimalik, et kaasistnikud on sõjaväelased. Erandid võivad maksvad olla sõja-seaduse ajal. Riigi finantside seisukohast pole mitmesugused kohtud ja seadused soovitavad.

Otsustati teeside väljatöötamine anda komisjoni kätte, missugune koostub referendist ja oponentidest.

(järgneb).

Asjade alluvus, mis tekivad vaidluste puhul Maaseaduse tarvitamise üle.

Ühe kohtuasja puhul, mis oli Kohtupalati lahendada, tekkis küsimus, kellele alluvad vaidlused Maaseaduse tarvitamise üle. Tema tekkimiseks andis kõige rohkem põhjust asjaolu, et Eesti Maaseaduse loomisele ei järgnenud üksikasjaliste reeglite avaldamist tema kohaldamisel tekkivate vaidluste lahendamise korra kohta, nii kui see sündis maa-korralduse kohta käiva Vene seaduse puhul 1911. a.

Asi ise on järgmine: 1919. a. 21. märtsi seadusega liideti osa Viljandi mõisa maadest Viljandi linna külge ja kuulus seega Maaseaduse avaldamise ajal juba Viljandi linna piirkonda; 1920. a. kevadel võttis aga Põllutöoministerium Maaseaduse põhjalselle maaala omanikkude valduselt ja andis kasutada Viljandi linnale. Sel puhul esile kerkinud küsimus, kas asi allub kohtule või administratiiv-võimule, võib lahendust leida järgmistel alustel.

Tugedes lahkuminekuile tsiviil- ja avaliku õiguse vahel, seletas Vene Senat korduvalt, et kohtuasutuste võimkonda kuuluvad (Tšiv. Kp. S. § 1. järele) ainult tsiviilõiguslikud vaidlused, kuna nii nimetatud avalikõiguslikud, mis olenevad riigi kui poliitilise ühingu suhteist oma alamatega, kohtuvõimu piirkonda ei kuulu (märkus Tšiv. Kp. S. § 1 juurde). Siin ei etenda osa see, kes vaidluse algatas: kas eraisik, kel riigilt nõuda, või riigivõimu esindaja, valvel olles selle eest, et eraisik täidaks seda, milleks ta riigi kasuks kohustatud (Vene Senati Tšiv. Kass. Dep. otsus nr. 52 — 1913. a. j. t.). Seadus (Положение о взыскании по безспорнымъ дѣламъ казны § 1, Vene Sead. K. XVI köide II j.) loendab mõnesugused riigivõimu nõudmised riigimaksude ja lõivude vallas, mis tuleb

õiendada vastuvaidlemata korras. Sääraste administratiiv-võimudele alluvate asjade liiki kuuluvad Senati seletuste põhjal muu seas ka riiklikuks ja kogukondlikuks otstarbeks võõrandatud varade asjad, nagu vaidlused võõrandatud varanduste hindamise üle, võõrandustasu maksmise ja tasumäära kohta üldse (Sen. sel. nr. 10 — 1913. a., nr. 49 — 1895. a., nr. 51 — 1888. a. j. t.), eriti aga asitoimetused võõrandustasu lõppsumma ja protsentide (Sen. sel. nr. 10 — 1913 a.), riiklikuks ja kogukondlikuks otstarbeks tarvis oleva pindala suuruse kindlaksmääramise (Sen. sel. nr. 24 — 1873. a.), tasumaksude kohta (Sen. sel. nr. 188 — 1877. a.) jne. Seejuures asus Senat aga mõnes küsimuses samast õigusliikude vahekordade vallast seisukohale, et nad kuuluvad kohtu kompetentsi üldisel alusel. Sääraste hulka kuulus ka varade võõrandamine riiklikuks ja kogukondlikuks otstarbeks väljaspool seks maksma pandud korda (Sen. sel. nr. 93 — 1879. a., nr. 1366 — 1870. a.). Sellega on Vene kohtu praktikas Senati seletuste põhjal kindlaks kujunenud seisukoht, et kuigi rida administratiiv-asutuste ja ametnikkude nõudeid, millele seadus on annud vastuvaidluseta iseloomu, ei kuulu lahendusele kohtu korras, vaid allub riigiasutuste võimkonda, — siiski võivad ses õigusliikude vahekordade vallas tekkida tsiviil-õiguslikud vaidlused, mis kohtu korras lahendusele kuuluvad. Muu seas kuuluvad viimaste liiki ka säärased asjad, kus mõni riiklik või avalik asutus on tarvitusele võtnud oma tegevus- ja võimupiirkonnas niisuguseid avaliku korra säilimiseks suunatud abinõusid, mis rikuvad eraisikute õigusi. Viimastel on seesugusel juhul õigus oma õiguste kaitseks pöörata kohtu poole harilikus korras.

Et see vaatekoht õige on, seda tõendab ka Tsiv. Kp. S. § 2. redaktsioon. Nimelt ütleb see §, et eraisik, kelle seaduslikke õigusi riigiasutuste või ametnikkude korraldused on rikkunud, on õigustatud kohtus esinema rikutud õiguste ennistamise nõudega. Kui Venemaal 1911. a. avaldati Maakorralduse-seadus, siis loodi samal ajal ka erilised maakorralduse-asutused kubermangu ja kreisi maakorralduse-komisjonide näol, kes kassatsiooni korras allusid Senati II departemangule. Nende komisjonide lahendada olid määratud kõik maakorraldusega ühenduses olevad küsimused, mitte ainult puht-tehnilised, vaid ka era-õiguslikud. Eesti Maaseadusega 10. okt. 1919. a. pole loodud erilist maakorralduse-asutusi; seepärast kuuluvad kõik maareformi alal tekkivad vaidlused lahendusele Tsiv. Kp. S. § 1. ning selle märkuse ja § 2. korras ning alusel, ja näib, et Kohtupalat, seisukohale asudes, et ülemalmainitud vaidlus Viljandi mõisa maade asjus kuulub Tsiv. Kp. S. § 2. põhjal kohtu lahendusele, on

maksvaid seadusi õieti tõlgendanud. Tuleb kahtlemata ekslikuks tunnistada sel puhul avaldatud vaatekoht, et vaieldavat maatükki veel praegugi tuleb arvata mõisamaaks ja et ta seda oli ka Maaseaduse avaldamise ajal. Ta on ekslik seepärast, et seadus Viljandi mõisa maa liitmise kohta Viljandi linna külge kinnitati 21. märtsil 1919. a.; seega kuulus kõne all olev maatükk Maaseaduse avaldamise ajal juba Viljandi linna piirkonda. Tema liitmisel linna maa-ala külge ei saanud mingisuguseid uusi asi-õiguslikke tulemusi. B. E. S. § 3004. põhjal kuuluvad kinnisturaamatusse kandmisele tingimata ainult need toimingud, kus omandatakse asi-õigused kinnisvara peale. Seepärast pole õige kohaldada sel puhul B. E. S. § 3004. märkus 2-t.

Siit järgneb, et kõne all olevat asjatoimetust tuleb tunnistada kohtule alluvaks Tsiv. Kp. S. täpsal alusel.

Prof. Igor Tjutrumoff.

Kohtute 1923. a. tegevuse arvustik (lõpp).

Tallinna-Haapsalu Rahukogu ringkonna kohtu-uurijate tegevuse aruanne.

Kohtu-uurija jaoskond	1. jaan. 1923. a. oli lõpetamata asju		1923. a. jooksul tulli juurde asju		kokku		1923. a. jooksul lõpetati asju		1. jaan. 1924. a. jäi lõpetamata asju		Kantsleit. jünde	Tehud vabjasõite koha peale	Tunnistajaid üle kunnitajaid	
	arest.	muid	arest.	muid	arest.	muid	arest.	muid	arest.	muid				
Tallinna tähts. asj. 1. jsk. kohtu-uurija	—	11	3	19	3	30	33	3	19	—	11	—	157	
" " " 2. " kohtu-uurija	1	10	3	16	4	26	30	4	19	—	7	—	339	
Tallinna 1. jaoskonna kohtu-uurija	10	127	31	297	41	424	465	35	234	6	190	—	1526	
" 2. " " " " "	2	36	22	167	24	203	227	23	158	1	45	—	1209	
" 3. " " " " " "	4	30	27	119	31	149	180	27	105	4	44	—	1179	
" 4. " " " " " "	5	50	16	133	21	183	204	19	135	2	48	—	1130	
" 5. " " " " " "	6	60	21	151	27	211	238	24	160	3	51	—	1489	
" 6. " " " " " "	7	71	32	122	39	193	232	33	63	6	130	—	1004	
Harjumaa 1. jaoskonna kohtu-uurija	5	144	28	205	33	349	382	26	159	8	190	—	1258	
" 2. " " " " " "	6	94	27	140	33	234	267	29	136	4	98	—	1285	
Läänemaa 1. " " " " " "	6	66	19	122	25	188	213	24	142	1	46	—	721	
" 2. " " " " " "	1	63	18	95	19	158	177	14	104	5	54	—	1602	
Saaremaa 1. " " " " " "	—	10	4	53	4	63	67	4	56	—	7	—	425	
" 2. " " " " " "	3	13	6	64	9	77	86	7	65	—	12	—	577	
Kokku	36	785	257	1703	313	2489	2801	271	1555	42	983	13	84	13892

Tartu-Võru Rahukogu ringkonna kohtu-uurijate tegevuse aruanne.

Tartu 1. jaoskonna kohtu-uurija	2	61	29	174	22	235	257	22	162	—	73	—	1348	
" 2. " " " " " "	3	41	66	126	69	175	244	66	142	3	33	—	1714	
" 3. " " " " " "	1	33	23	83	24	116	140	21	97	3	19	—	861	
" 4. " " " " " "	1	67	26	102	27	169	198	23	132	4	37	—	1472	
" 5. " " " " " "	1	24	13	146	14	170	184	12	131	2	39	—	1302	
" 6. " " " " " "	5	47	12	94	17	141	158	14	112	3	29	—	587	
Tähtsamate asjade kohtu-uurija	—	4	5	23	5	27	32	5	14	—	13	—	497	
Valga 1. jaoskonna kohtu-uurija	—	36	9	92	9	128	137	8	106	1	20	—	776	
Võru 1. " " " " " "	3	44	21	124	24	168	192	23	125	1	43	—	799	
" 2. " " " " " "	1	99	13	160	14	209	273	12	175	2	84	—	1273	
Petseri kohtu-uurija	2	87	11	137	13	244	257	12	160	1	84	—	1183	
Kokku	20	580	249	1500	269	2090	2359	248	1579	21	511	12	91	12940

Rakvere-Paide Rahukogu ringkonna kohtu-uurijate tegevuse aruanne.

Kohtu-uurijate jaoskond	1. jaanuaril 1923. a. oli lõpetamata asju		1923. a. jooksul tuli juurde asju		kokku		kõiki kokku	1923. a. jooksul lõpetati asju		1. jaan. 1924. a. jäi lõpetamata asju		Kantselei jõude	Tehtud väljasõite koha peale	Tunnistajaid üle kuulatud
	arest.	muid	arest.	muid	arest.	muid		arest.	muid	arest.	muid			
Narva 1. jaoskonna kohtu-uuriija .	2	45	8	103	10	148	158	10	120	—	28	1	1	805
„ 2. „ „ .	3	158	19	123	22	281	303	22	260	1	20	1	3	1081
Jõhvi jaoskonna „ .	1	24	21	177	22	201	223	21	173	1	28	1	27	840
Rakvere 1. jaoskonna „ .	1	58	27	134	28	192	220	27	165	1	27	1	33	1542
„ 2. „ „ .	2	66	33	130	35	196	231	29	166	3	33	1	22	1238
Tapa jaoskonna „ .	2	40	52	212	54	252	306	50	232	4	20	1	37	1609
Paide „ „ .	—	64	24	161	24	225	249	23	165	1	58	1	17	824
Kokku	11	455	184	1040	195	1495	1690	184	1281	11	214	7	140	7939

Viljandi-Pärnu Rahukogu ringkonna kohtu-uurijate tegevuse aruanne.

Viljandi maak. 1. jaosk. kohtu-uuriija	2	58	13	152	15	210	225	13	155	2	55	1	10	1212
„ „ 2. „ „ „	15	49	51	201	66	250	316	58	189	8	61	1	22	2491
Pärnu „ 1. „ „ „	4	188	16	164	20	352	372	20	292	—	60	1	14	1476
„ „ 2. „ „ „	2	69	24	200	26	269	295	26	233	—	36	1	18	1653
„ „ 3. „ „ „	—	—	10	202	10	202	212	10	121	—	81	1	11	815
Kokku	23	364	114	919	137	1283	1420	127	990	10	293	5	75	7647

Rahukogude juures asuvate Kohtupalati

Jaoskond	Abiprokuröri nimi	Läbivaatamata toimetuste arv 1. jaan. 1923. a.			Juurdetõlnud toimetuste arv.			Üldine toimetuste arv		
		vangilisi	mittevangi- lisi	kokku	vangilisi	mittevangi- lisi	kokku	vangilisi	mittevangi- lisi	kokku
Kohtupal. prokuratuur		—	28	28	7	51	58	7	79	86
Tallinna 1. jaoskond	O. Ordik	—	48	48	65	311	376	65	359	424
" 2. "	V. Kuusik	—	43	43	48	229	277	48	272	320
" 3. "	P. Peterson	—	49	49	66	317	383	66	366	432
" 4. "	O. Lilienthal	—	30	30	50	293	343	50	323	373
" 5. "	B. Karoles	—	49	49	83	218	301	83	267	350
Tartu 1. "	K. Kister	—	—	—	81	307	388	81	307	388
" 2. "	J. Breyer	—	—	—	50	345	395	50	345	395
" 3. "	R. Treikelder	1	136	137	30	206	236	31	342	373
" 4. "	H. Mölder	—	48	48	36	459	495	36	507	543
" 5. "	A. Luiga	—	—	—	41	262	303	41	262	303
Rakvere 1. "	A. Luiga	18	367	385	104	377	481	122	744	866
" 2. "	V. Jauram	—	331	331	53	496	549	53	827	880
" 3. "	V. Jauram	—	—	—	57	507	564	57	507	564
Viljandi jaoskond	O. Tief	—	—	—	71	402	473	71	402	473
Pärnu jaoskond	J. Thomson	—	53	53	43	357	400	43	410	453
	O. Tief									
	A. Assor									
	Ü. Valtrik									
	E. Thomson									
	V. Bock									
	K. Meister									
	E. Thomson									
	V. Bock									
	E. Jõhvikas									
	J. Putnik									
	J. Putnik									
	H. Kikkas									
	Kokku	19	1182	1201	885	5137	6022	904	6319	7223

Sõja-ringkonnakohtu

Jäi järele aruamata asju 1923. aastaks	1923. a. jooksul sisse tulnud					Arutatud asjade arv 1923. a.										
	Sõjaväe-prokuröri süüdistusaktidega	Ragemendikohtutele	Sõjaväe-kohtutele	kokku	kokku oli toimetusel	Kohtuistungil										
						Süüdimõistvate otsustega					õigekokku süüdimõistvaid otsuseid	õigeksmõistvaid otsuseid	tsiviilhõudmise suhtes	amnestiaseaduse põhjal lõpetatud	ühtekokku avalikul istangul arutatud	
232	254	15	—	269	501	4	22	57	41	26						96

Prokuröri nooremate abide tegevuse aruanne.

Läbivaadatud toimetuste arv 1. jaan. 1923. a. — 1. jaan. 1924. a.							Läbivaatamata toimet. arv 1. jaan. 1924. a			Äraantud protestide arv				Rahukogu istungite arv millest osa võetud						Otskobeste Mak- sude Peavalitsuse is- tungtest osa võetud
Rahukogudesse							vangilisi	mittevangi- lisi	kokku	appellats.	kassats.	era	kokku	krim. I aste	krim. II aste	tsiviil	üldkoosole- kuid	korrald. koosolek.	kokku	
stüdis- tus- aktiga	arvami- sega	muil põhjusil	kohtu-uurij. tagasi saad.	teistele asutustele saadetud	kokku															
27	18	27	4	1	77	1	8	9	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---
138	49	106	38	3	424	---	---	---	3	1	---	4	33	16	8	4	72	133	10	---
125	36	133	24	---	318	---	2	2	2	---	1	3	35	22	10	---	74	141	12	---
132	59	174	47	---	412	---	20	20	3	---	---	3	31	12	---	---	14	57	2	---
114	54	147	50	2	367	---	6	6	1	---	---	1	35	15	7	---	59	116	14	---
93	35	167	54	1	350	---	---	---	5	---	---	5	44	18	12	1	68	143	11	---
121	51	181	29	1	383	---	5	5	8	---	---	8	55	17	5	---	23	100	---	---
110	58	166	35	13	391	---	4	4	2	1	3	6	43	48	---	5	32	128	---	---
84	51	183	34	21	373	---	---	---	13	---	---	13	61	33	---	---	27	121	---	---
107	78	265	68	25	543	---	---	---	6	2	1	9	51	15	2	1	15	84	---	---
42	23	172	25	2	264	---	30	39	1	---	---	1	13	21	1	---	22	57	---	---
153	95	490	58	7	803	---	63	63	6	---	---	6	62	37	13	13	136	261	---	---
141	99	424	70	22	756	---	124	124	1	---	---	1	28	13	1	---	1	43	---	---
158	87	149	69	3	466	---	98	98	---	---	---	---	29	22	3	2	35	91	---	---
82	38	135	99	1	355	---	118	118	8	1	---	9	43	40	19	7	106	215	---	---
97	21	185	80	7	390	---	63	63	3	1	1	5	33	28	3	---	21	85	---	---
1733	852	3194	784	109	6672	1	550	551	62	6	6	74	596	357	84	33	705	1775	49	---

tegevuse aruanne.

Korraldaval istungil lõpetatud			Ühtekokku arutatud 1923. a.	Antud teistele asutustele	Üldiselt lõpetatud 1923. a.	Jäi arutamata asju 1924 a	Kassatsioonikaebusi antud	Asjade arv, millede otsused kassatsiooni kaebuste põhjal tühistatud	Kohtuistungite arv	Korrald. istungite arv
surma puhul	muil põhjusil	kokku korraldaval istungil lõpetatud								
1	3	4	324	46	370	131	87	13	116	90

Riigikohtu tegelus.

Administratiiv-osakond.

Kas jääb väikemaa rentnik, kui tema käes rendil olnud maa üldse välja andmata jääb või ta koha valimise eesõigust ei tarvita, ikkagi maasaajaks esimese järgu eesõigusega?

Vastus jaatav.

Maaseaduse § 22. ja Maaref. Teost. Määruste § 77¹ järele on väljaantava mõisa järele oleva väikekoha rentnikul, kes M. T. M. § 77¹ p. 1. nõuetele vastab, õigus maad saada esimeses järjekorras. M. T. M. § 78. ei kitsenda väikekoha rentniku maasaamise eesõigust, vaid piirab tema õiguse planeeritud koha valimises, määrates ära, et väikekoha rentnikul on õigus valida ainult tema käes olnud maast planeeritud kohta. Ei kuulu väikekoha rentniku käes olnud maa üldse väljaandmisele (kui see näiteks eriotstarbeks on määratud) või ei soovi selle maa endine pidaja üldse koha valimise eesõigust tarvitada, siis jääb väikemaa endine rentnik ikkagi maasaajaks esimese järgu eesõigusega.

(R. Adm. t. nr. 533¹ — 1924.)

Kas võib selles Valla-nõukogude Valimise Seaduse § 47. rikkumist näha, kui kogu valimise tähtede andmiseajal võtavad komisjoni istumisest osa kaks Valla-nõukogu poolt valitud liiget ja üks kandidaatide nimekirja esindaja?

Vastus eitav.

Valla-nõukogu Valimise Seaduse § 11. järele (R. T. nr. 26 — 1921. a.) seisavad jaoskonna komisjonid koos Vallanõukogude poolt valitud neljast liikmest. Sama seaduse

§ 12. järele on peale kandidaatide nimekirja sisseandmist iga nimekirja sisseannud rühmal õigus omalt poolt ühte esindajat saata täisõigusliku komisjoniliikmena. Jaoskonna komisjoni tegevus, mis ette nähtud Valimise Sead. § 47-es, sünnib peale kandidaatide nimekirjade sisseandmist ja kandidaatide nimekirja esindaja teotseb sel korral jaoskonna täisõigusliku liikmena. — Määrates ära, et kogu tähtede andmise ajal võtavad osa komisjoni istumisest vähemalt kolm komisjoniliiget; § 47. ei sea üles erilist nõudmist, et tähendatud kolm liiget peaksid olema valitud Vallanõukogu poolt. Sellepärast peab arvama, et komisjoni seaduslikus koosseisus on tarvilik üldse kolme täisõigusliku komisjoniliikme juuresolek, kelle hulka tuleb lugeda ka kandidaatide nimekirja esindajat.

(R. Adm. t. nr. 457¹ — 1924. a.)

Kas riigiametniku või töölise adopteeritud lapsed võivad maksuta arstiabi saada.
Vastus eitav.

Vabariigi Valitsuse poolt 29. sept. 1922. a. vastuvõetud ja Riigi Teatajas nr. 123 1922. a. väljakuulutatud „Valitsuseasutustes töötavate ametnikkude ja töölise haiguse korral kindlustamise määruste ja arstiabi andmise muutmise“ (R. T. nr. 26/27—1920. a.) määruse § 1. a) — § 2. tähendus 2. järele loetakse ametniku või töölise perekonna liikmeks tema abikaasa ja lapsed, kuna V. V. poolt 6. II. 1920. a. vastuvõetud määruse (R. T. nr. 26/27. 1920. a.) § 2. tähendus 2. järele loeti ametniku või töölise perekonna liikmeks naine, lapsed kui ka kõik isikud, kes alaliselt tema juures ja

ülespidamisel faktilise perekonna-liikmena elasad. Sellest näeme, et § 2. tähendus 2. uue redaktsiooni järele on ametniku või töölise perekonna liikmete mõistet maksuta arstiabi andmise suhtes kitsendatud. Et tähendatud V. V. määruse endises redaktsioonis räägiti lastest laiemas mõttes ja uuemas ainult lihastest lastest, siis tuleb sellest järeldada, et maksuta arstiabi väärilisteks loetakse ainult riigiametnikkude ja tööliste lihased, aga mitte, adopteeritud lapsed, sest vastasel korral oleks § 2. tähendus 2. endine redaktsioon laste kohta alale jäetud.

Kas Maakonna-valitsusel on õigus Valla-valitsuse liikmeid ja ametnikke 1866. a. Valla-kogukonna Seaduse § 34. alusel distsiplinaarkorras rahatrahviga või arestiga karistada?

Vastus eitav.

Distsiplinaarkorras karistamise õiguse all mõistetakse niisugust õigust, mis ülemusele võimaluse annab omale alluvaid ametnikke karistada oma võimuga, ilma kohtuta, vähemate üleastumiste eest, mis Nuhtluseseaduses ettenähtud kuriteo tunnismärke ei sisalda; teiste sõnadega, on tarvis, et karistatu peab seisma karistajaga vahenditus alluvuses.

Nuhtluseseaduse § 69. märkuse järele võib distsiplinaarkaristusi määrata vahendita ülemuste korralduste põhjal. Sellele nõudele vastab ka 1866. a. Valla-kogukonna Seaduse § 34, mille järele vallavanemaid ja nende abisid kui ka teisi ametnikke väikeste ametist üleastumiste eest distsiplinaarkorras laituse, noomituse, rahatrahviga kuni 5 rbl. ja arestiga kuni 7 päevani võib karistada ülemasutuste korralduste põhjal, kuna aga tähtsamate üleastumiste ja kuritööde eest nad lahti lastakse ja karistamiseks kohtu alla antakse. Ühtlasi on selgitamiseks, keda ülemasutuse all mõistetakse, juhitud sama seaduse § 32. peale. See viimane määrab, et vallavanemad ja nende abid administratiivses

suhtes seisavad talurahvaasjade komisсарide vahenditu võimkonna all. Vallavanemate ja ülepea iga valla-ametniku alluvus talurahvaasjade komisсарile leidis oma väljenduse ka Valla-kogukonna Seaduse § 27., mis nõuab, et nimetatud valitud ametnikud peavad tema poolt ametisse kinnitatama. Niisugust vahet, mis ülemuse ja temale alluva ametniku vahel on, kus ülemuse korra jalupidamiseks koduseks abinõuks on antud distsiplinaarvõim, ei tunne Omavalitsuse Aj. Järelevalve Seadus (R. T. nr.78 — 1919. a.). See seadus tunneb ainult järelevalve-asutusi, aga mitte ülemasutusi (начальственные учреждения). Järelevalve-asutustele on antud õigus ainult omavalitsuste tegevuse seaduslikkuse üle (31) järelevalvet teostada ja nende tegevust kontrollida, mitte aga oma võimuga sundida oma tahtmist täitma. Selles mõttes on kokku seatud ka Om. Aj. Järelev. S. § 5 ja 6, mis oma sisu poolest vastavad 1866. a. Valla-kogukonna Sead. § 34-le (§ 8). Nimetatud paragrahvid teevad vahet ka väikeste ametist üleastumiste, millede kuritöötunnismärgid puuduvad, ja kuriteotunnismärke sisaldavate ametist üleastumiste vahel; kuna esimesel juhtumisel 1866. a. Valla-kog. S. § 34 annab ülemusele õiguse süüdlasi vallavanemaid väikeste ametist üleastumiste eest distsiplinaarkorras karistada, on järelevalve-asutus, kui ta seaduse rikkumist leiab, õigustatud seaduse rikkumisest vastavale omavalitsusele teatades seadusliku korra maksmapanemiseks tähtaja määrama, aga seda nõudmise mittetäitmise korral administratiiv-kohtu ees protestiga esinema; kuid järelevalve-asutus ei ole õigustatud omavalitsuse-ametnikke, kui need seaduse rikkumisi neile antud tähtaegadel ei kõrvalda, kohtulikule vastutusele võtma. Sellest selgub, et järelevalve-asutus ei kujuta endast omavalitsuse-asutuste suhtes ülemust. On see nii, siis järgneb sellest, et järelevalve-asutusel puudub distsiplinaarkaristuse õigus (Nuhtl. S. § 69. märkus). Puudub aga järelevalve-asutusel distsiplinaarkorras karistamise õigus, siis tuleb tunnistada, et Omav. Aj. Järelev. Sea-

duse § 10. põhjal on 1866. a. Vallakogukonna Seaduse § 34, kui maksvale seadusele vastukäiv, oma maksvuse kaotanud.

(R. Adm. t. nr. 201 I — 1923. a)

Kas riigimaade ülemal on kohtuliku protesti õigus Maakonna-valitsuse otsuste vastu maasaajate kinnitamise asjus?

Vastus eitav.

Adm. K. K. § 3. põhjal on protesti õigus omavalitsuse-asutuste otsuste vastu neil ametnikkudel, kellele seaduse järele ülesandeks on tehtud omavalitsuse-asutuste tegevuse seaduslikkuse üle valvata. Omavalitsuse Ajutise Järelevalve Seaduse § 3. põhjal teostab järelevalvet Maakonna-valitsuse tegevuse seaduslikkuse üle siseminister isiklikult ehk oma esindajate kaudu. Tähendab, siseministrile on tehtud ülesandeks valvata kogu Maakonna-valitsuse tegevuse ulatuses, aga mitte osaliselt. Järjekult ainult siseministril on protesti õigus Maakonna-valitsuse otsuste vastu Omav. Aj. Järelev. S. § 5. korras.

Riigimaade ülema õigused ja kohused on M. T. M. ette nähtud, kuid nende õiguste hulgas ei ole ette nähtud protesti õigust Maakonna-valitsuse otsuste vastu. M. T. M. § 68. põhjal on Riigimaade ülema ülesandeks Valla-nõukogu koosolekul maasaajate nimekirja kokkuseadmisel selle järele valvata, et see sünniks seaduslikus korras ja et kaitsitud oleksid sõdurite huvid. Kuid protesti õigust ei ole riigimaade ülemale antud ka Valla-nõukogu otsuse vastu, sest § 73. märkus 2. näeb ette, et „kui Valla-nõukogu ja riigimaade ülem lahkarvamisel on, protokollitakse ka riigimaade ülema arvamine“, ja § 74. määrab ära, et Valla-nõukogu poolt ülesseatud maasaajate nimekirjad saadab Valivalitsus Maakonna-valitsusele kinnitamiseks. Seda vähem on põhjust oletada protesti õigust riigimaade ülemal Maakonna-valitsuse otsuste vastu maasaajate kinnitamise asjus, kuna ka

seada õigust temal M. T. M. ei ole ette nähtud ja tema Maakonna valitsuse koosolekute osagi ei võta.

Maareformi Teostamise Määrused ei võigi riigimaade ülemale protesti õigust omavalitsuse-asutuste otsuste vastu anda, sest Adm. K. K. § 3. põhjal on õigus protestida ainult neil ametnikkudel, kellele seaduse järele ülesandeks on tehtud omavalitsuse tegevuse seaduslikkuse järele valvata. Säärast seadust aga, millega see õigus riigimaade ülemale oleks antud, ei ole olemas.

(R. Adm. t. nr. 610 I — 1924. a.)

Missuguse tähtaja vältel võib Valla-nõukogu otsuste peale administratiiv-kohtule kaevata?

Vastus: Kuu aja jooksul.

Omavalitsuste Aj Järelevalve Seaduses (R. T. nr. 78 — 1919) § 4 ja 8. ettenähtud kahenädalaline tähtaeg on maksev ainult protestide kohta, mis järelevalve korras järelevalve-asutuste poolt sisse antakse, kuna 1866. a. Valla-kogukonna Seaduse § 32 ja 14 oma maksvuse nüüd on kaotanud. Peale Seisuste Ärakaotamise seadust jäävad nimetatud paragrahvid Valla-kogukonna Seadusest veel ajutiselt maksuma (R. T. nr. 129/130 — 1920. a.), kuid peale seda, kui Valla-nõukogu Valimisseadusega (R. T. nr. 26 — 1921. a.) endiste Valla-volikogude ja täiskogude asemele astusid valla-nõukogud ja 1866. a. Valla-kogukonna Seaduses ettenähtud valla-omavalitsuse asjaajamise korra asemel täiesti uus asjaajamis-kord maksuma pandi (§ 76—91), kaotasid need endise valla-kogukonna asjaajamisse kuuluvad § 32 ja 14 oma maksvuse. Valla-nõukogu Valimisseaduse § 76—91 ei ole küll kindlaksmääratud tähtaega, mille vältel võib Valla-nõukogu otsuse peale edasi kaevata, kuid sellest ometi ei järgne, et selle puuduse tõttu tuleb 1866. a. Valla-kogukonna Seaduse § 11. määrust käsitada, vaid säära-

sel korral tuleb Adm. K. K. § 9. järele käia, s. o. tunnistada, et Valla-nõukogu otsuste peale kaebuste sisseandmiseks peab üldine administratiiv-asjus maksev ühekuuline tähtaeg arvatama.

(R. Adm. t. nr. 315 — 1923. a.)

Kas õpetajate ametist lahtiregistreerimise palved ja samuli nende palved, mis nad annavad loa saamiseks koolitööst või suvevaheajal ametikohast äraolekuks nende era-asjus, käivad tempelmaksu alla?

Vastus jaatav.

Maksva tempelmaksu-tariifi nr. 17./7. järele käivad tempelmaksu alla kõik ametiasutustele ehk ametnikkudele era-asjus antavad palvekirjad, välja arvatud üksnes need, mis eranditena on tempelmaksust vabeks tunnistatud ja vastavates seadusemäärustes eraldi tähendatud. Nende erandite hulgas ei ole õpetajate ametist lahti registreerimise palved tähendatud. Järjekult käivad nad tempelmaksu-tariifi nr. 17./7. sõnalise mõiste järele tempelmaksu alla. Ka sisuliselt ei saa neid palveid lugeda niisuguste palvekirjade taolisteks, mis tempelmaksu-tariifi nr. 17./7. lit. b ja c. all tähendatud. Teenistus õpetaja-ametis ei ole riiklikult sunduslik ja ripub ära kõige pealt teenija enese valikust ja soovist. Sellepärast tuleb lahtiregistreerimise palvet lugeda era-asjus antud palveks ja tempelmaksustada. Vene Tempelmaksu-seaduses oli algkooli-õpetajate suhtes erand tehtud (§ 64 p. 3). Eesti Tempelmaksu-seaduses seda aga ei ole, ja sellest tuleb järeldada, et õpetajate ametist lahti registreerimise palved käivad tempelmaksu alla tariifi nr. 17./7. järele üldisel alusel. Samul põhjustel ja kaalutlustel ei või tempelmaksust vabastatuiks lugeda palveid, mis õpetajad annavad loa saamiseks koolitööst

või suve-vaheajal ametikohuste äraolekuks nende era-asjus. Säärased palved käivad tempelmaksu alla tariifi nr. 17./7. põhjal

(R. Adm. t. nr. 549 — 1924.)

Kas Riigikontrollis võib ametikohuste täitjaid ametnikke olla?

Vastus jaatav.

Sellest, et Riigikotrolli Aj. Seadus ei räägi midagi ametikohuste täitjaist ametnikkudest, ei saa veel järeldust teha, et Riigikontrollis seesuguseid ametnikke üldse ei tohi olla. See seadus ei puuduta ülepea küsimust ja ei leidu ka seaduses mingisuguseid määrusi selle kohta, missugustele tingimustele oma eelhariduse ja vormilise kõlblikkuse poolest isikud peavad vastama, et neid võidaks Riigikotrolli ametnikkudeks kinnitada. Mõnes ametkonnas on teatav liik ametnikke, kes oma kohuste täitmiseks ette valmistatakse, näit. kohtutes kohtuametikandidaadid. Mõnes jällegi on sisse seatud ettevalmistamis-kursused, näit. Siseministriumis politsei-ametnikkude jaoks. Teistes ametkondades katsutakse sellest üle saada ametikohuste täitjate ametnikkude näol. Seda võimalust ja õigust Riigikontrollilt võtta ei ole küllalt põhjust. Mida vastutavam amet, seda suurem peab ametniku eelharidus ja vilumus olema, et oma ametikohuseid täita. Riigikotrolli amet on üks vastutusrikkamaist. V. S. K. III. k. § 138. järele määratakse kõikides kodanlistes ametkondades ametnikud kohtadele kas otsekohe neid ametisse kinnitades või ainult ametikohuste täitjateks. Ja nagu ülal tähendatud, ei või Riigikotrolli Aj. Seaduses mingit keeldu näha selle seadusemääruse tarvitamiseks. (R. Adm. t. nr. 387 — 1923. a.)

Üldkogu.

Kas maksva Balti Eraseaduse järele on lubatud varade omandusõigust üksikute maja kordade peale?

Vastus eitav.

Kinnisvara üldmõiste määrab kindlaks B. E. S. § 580, tema muutmata koosseisu ja ulatuse § 577, mille järele krundi- ehk maa omanikku tuleb lugeda maapinna, selle üle oleva õhuruumi ja selle all oleva maakihhi (Erdschicht) omanikuks; kinnistu koosseis moodustab sel viisil § 877 mõtte järele vertikaalset tulpa (kiilu), mille keskkohaks on õhuruumi ja maakihhi ühendav maapind. Sellejärele ei ole mõeldav kinnistu, mis lõppeks maapinnaga ehk selle eel, olgu, et ta ulataks alt ülesse või ümberpöörduvalt ülevalt alla kuni maapinnani, ehk asuks koguni etaashi näol õhus kõikuvalt. Kinnistu on jaotatav üksi vertikaalselt, püstjoones, sest et ainult sedaviisi jaotamine loob uusi kinnistuid § 877 mõttes, kuna horisontaalselt jaotades ehk etaashi (lademeid) luues, läheb kaduma kinnistu mõiste. See vaade leiab kinnitust peale otsekohese § 877 mõtte veel järgmistes kaalutlustes. 1) B. E. S. § 543 järele on õiguslikult jaotatavad ainult niisugused asjad, mida ilma nende olu hävitamata võidakse jaotada osadeks, millised osad pärast lahutamist iga üks iseseisvalt moodustavad uue asja; asjad mille juures see võimata, ei ole õiguslikult jaotatavad. Kui maja alt ära eraldada, ja anda kõrvalisikule kelder ühes selles seisva maja vundamendiga ning viimasel mõtte tekib vundamenti ära viia, siis ei tohi loota, et maja endiseks jääb. — § 543-da allikas (L. 6 § 1—D. VIII 4) näeb võimalust koormata ehitusi ja kruntisid mitte üksikõik missuguste osadena, vaid jagada krunti vähemate maa-aladesse iseseisva kruntidena . . . si divisit fundum regionibus et sic partem tradidit pro diviso, . . . non est pars fundi, sed fundus; samuti jagada maja vertikaalse müüri läbi kakeks iseseisvaks majaks, . . . quod et in aedibus potest dici, si dominus

pariete medio aedificato unam domum in duas diviserit . . . : nam et hic pro duabus domibus accipi debet. —

2) § 551 järele kuulub peaasja lahutamata osadesse kõik see, mis temaga otsekohe koos seisab, tema olusse kuulub, nõnda et ilma nende osadeta peaasi oma nimetuse ja mõiste järele sugugi ei või olemas ehk mitte täielik olla. Sarnase osana tunnistab § 771 maa-ala kohta selle peale ülesehitatud maja; selle seaduse paragrahvi allikatest (L. 7 § 10 ja 12 D. de acquir. rerum dominio XLI), 1) selgub, et kui keegi võõrast materjalist oma maale ehk kõrvalisik omast materjalist võõra maale hoone ehitab, siis igal juhtumisel maaomanik ka hoone omanikuks saab, sest et maa külge lahutamata osana kuulub, mis selle peale ehitatakse. L. 7 § 10 räägib: Cum in suo loco aliquis aliena materia aedificaverit ipse dominus intellegitur aedificii, quia omne quod inaedificatur solo cedit, ning § 12: . . . si quis in alieno solo sua materia aedificaverit, illius fit aedificium, cujus et solum est.

Juriidiliselt ei leidu olulist vahet ehituste vahel maapinnal ja allpool maapinda; kohaldatavad on mõlemate suhtes ühed ja samad § 771 ja järgmised normid.

(R. Üldkogu t. 4 nr. 6 — 1924.)

Tsiviil-osakond.

Kassatsioonikaebuste vastuvõtmise kord ja nende suhtes korralduste tegemine Rahukogus.

Kassatsioonikaebusi võtab vastu ja teeb nende suhtes korraldusi Rahukogu esimees Ts. Kp. S. § 189. põhjal, aga mitte Rahukogu alaline liige. Ts. Kp. S. § 190. järele on isikud, kes vaesuse-õiguse osaliseks on saanud, kassatsiooni kautsjoni maksmisest

vabastatud. On isikule, kes kassatsioonikaebuse ette paneb juba asja arutamise puhul protsessi kestusel, vaesuseõigus antud, siis ei tule tema käest kautsjoni nõuda. Palub ta aga vaesuseõigust alles kassatsioonikaebust ette pannes, siis vaatab kaebust vastuvõttev Rahukogu esimees tema sellekohased tõendused läbi ja teeb selle üle määruse, tema vaesuseõigust tunnistades või tagasi lükates ja selle järele temalt kautsjoni nõudes või nõudmata jättes. Kõigest sellest mööda minnes on Rahukogu alaline liige oluliselt rikkunud Ts. Kp. S. § 189. ja 190. nõudeid, mille pärast ka käesoleval korral tema määrus kassatsioonikaebuse tagasisaatmise üle tuleb tühistada ja kaebus ühes lisadega Rahukogu esimehele saata vastavate korralduste tegemiseks (Tsiv. osak. toim. nr. 560 — 1923. a.).

Tempelmaksustamata jätud lepingu eest lepinguosalistele tempeltrahvi määramine.

Tallinna-Haapsalu Rahukogu oli otsustanud Mart E. ja Johannes J. käest 1919. a. 5000 marga peale tehtud ostu-müügi lepingu eest solidaarselt riigikassa heaks välja nõuda 25 marka tempelmaksu ja 250 marka tempeltrahvi. Selle Rahukogu määruse vastu andis Otsekoheste Maksude Peavalitsus Riigikohtule kassatsioonikaebuse, milles palub kaevatud määruse ära muuta, seletades, et Tempelmaksu-seaduse § 14. p. 1. järele trahvi alla langeb igalüks, kes tempelmaksu kohustust ei täida. Et kumbki lepinguosaline oli kohustatud lepingut tempelmaksustama (Tempelmaksu-sead. § 9. p. 1. c ja § 12.), langeb ka kumbki 250-margalise trahvi alla. Rahukogu määrus, et tempeltrahv 250 marga suuruses mõlemate pealt kokku ühekordselt ja solidaarselt tuleb sisse nõuda, ei ole kokkukõlas mainitud seadusega. Kumbki peab maksma oma eest üksi 250 marka trahvi-

s. o. üle kahe kokku 500 marka, mitte aga kahe pealt kokku 250 marka solidaarselt. Riigikohus leidis kassatsioonikaebuse seletused põhjendatud olevat ja tühistas Rahukogu määruse tempeltrahvi suhtes Tempelmaksu-sead. § 14. p. 1. rikkumise pärast (Tsiv. osak. toim. nr. 303 — 1923 a.).

Pärimine Eestimaa Talurahva Seaduse järele.

Eestimaa Talurahva Seaduse §§ 1188 ja 1189 põhjal jaotatakse pärijad liikidesse (разряды), kus juures eelminev liik kõrvaldab pärimisest järgmise. Esimesesse liiki kuuluvad pärandusjätja lapsed, ilma vahet tegemata poegade ja tütarde vahel. See pärimiskord tunnistatakse maksvaks ka kinnisvara pärimise puhul (§ 1152). Nii viisi pärivad isa surma järele tema kinnisvara kõik tema lapsed, nii hästi pojad kui tütreid. Ei ole olemas selle vara ainuõiguslist pärimist ainult poegade ehk vanema poja läbi. Pärijate kinnitamise juures määrab kohus kindlaks pärijate mõeldavad osad pärandusvaras, võttes kinnisvara suhtes juhtnööriks E. T. S. §§ 1188, 1189 ja 1152. Ühe ehk teise pärija eesõigus mõne pärandusvara osa kohta loonuses (natuuras) — nagu vanema poja õigus maasaamise peale § 1154 järele — lahendatakse alles pärandusvara jagamise korral, kus juures vanem poeg muidugi kohustatud on ära tasuma teistele pärijatele nende osade väärtust (Riigikohtu tsiv. osak. toim. nr. 112 — 1924. a.).

Obligatsiooni maks.

Obligatsioonide tegemiseks oli Saksa okkupatsiooniaegsete määruste järele (Ver-

ordnungsblatt für Liv- u. Estland № 21—1918 a. Ziffer 245) maakonna ehk linna-pealiku luba tarvis. Loa andmise juures tuli pealikule maksta 5 % tehtava obligatsiooni väärtusest. Eesti valitsuse ajal läksid okkupatsiooniaegsete pealike volitused Ajutise Valitsuse maakonna volinikkude peale üle (Riigi Teat. nr. 1 — 1918. a.). Seadusega 27. aug. 1920. a. (avaldatud 6. sept. 1920. a. Riigi Teat. nr. 187/138 — 1920. a.) pidi obligatsioonide maks õiendatud saama mitte enam loa andmise, vaid akti tegemise juures ja kreposti jaoskonnad ei võinud akte enne maksu äratasumist kreposti raamatutesse kanda. Enne 6. sept. 1920. a. kreposteeritud obligatsioonide pealt selle maksu tasumata jätmise eest ei vastuta ei notarid ei ka kreposti jaoskonna sekretärid, sest et nad siis veel mitte kohustatud ei olnud selle maksu tasumise järele valvama ja selle üle aru andma (Tsiv. osak. toim. nr. 83 — 1924. a.).

Rendi-lepingu ülesütlemine.

Balti Tsiviilõiguse §§ 4126 ja 4128 põhjal murrab müük rendi-lepingut ainult ostja, mitte aga rentniku kasuks. Uus ostja võib rendi vahetada ilma rentniku nõusolekuta omaks võtta, muidugi kõige õiguste- ja kohustustega, mis endisel omanikul olid. Siia hulka kuuluvad ka ülesütlemise tagajärjel tekkinud õigused ja kohustused, kui ülesütlemine endise omaniku poolt toime oli pandud. Rahukogu pidi käesoleval korral arvesse võtma endise

omaniku poolt tehtud ülesütlemist, kus juures muidugi tuli kõigekülgsest järele katuda ja ärahinnata ülesütlemise maksvust ja seadusepärast. Endise omaniku ülesütlemist nõudja etteandel üleüldse mitte arvesse võttes, rikkus Rahukogu Balti Ts. õiguse § 4128 määrusi (Tsiv. osak. toim. nr. 38 — 1924. a.)

Väljamaal valmistatud volikirjade maksvus Eestis.

Ülevenemaalise tarvitajate ühisuse keskliidu (Tsentrosõjus) poolt oli kellegile Georg Salomon'ile Moskvast 26. juulil 1920. a. volikiri välja antud. Selle volikirja põhjal andis G. S. Tallinnas notari juures 19. nov. 1920. a. Eestis tegutsevale vannutatud advokadile P. edasivolituse. Kohtupalat tunnistas edasivolituse mitte maksvaks, sest et algvolikirjal Eesti esituse viisum puudub, mis tõendanud oleks, et algkiri Vene seadustele vastavalt kokku on seatud. — Riigikohus leidis, et Eesti esituse viisumi puudumine väljamaal valmistatud volikirjal iseenesest volikirja veel mitte tühistaks ei tee, eriti, kui arvesse võtta, et Eesti esituse kaugeltki mitte kõikides riikides olemas ei ole ja ka kõne all olevate volikirjade väljaandmise ajal Venemaal veel olemas ei olnud. Niisugusel korral võis Kohtupalat Eestis antud edasivolitust ainult siis tühjaks tunnistada, kui algvolikiri tõepoolest Vene seadustele ei vastanud, mitte aga vormilisel põhjusel, viisumi puudumise pärast. (Tsiv. osak. toim. nr. 82 — 1924. a.)

Vastutav toimetaja: **F. Karlson.**

Väljaandja: **Tartu Õigusteadlaste Selts.**

Toimetuse ja talituse aadress:
Tartu, Aia uul. nr. 35.

Tellimise hind: 400 mk. aast. (8 nummert)
Õkaik nummer 50 mk.